

Laisvoji rinka

“Kur nesukuriama laisvoji rinka, ten susikuria juodoji”

LIETUVOS LAISVOSIOS RINKOS INSTITUTO
LEIDINYS
2008 Nr. 4 (spalis – gruodis)

**LLRI vadovė - ilgametė instituto bendradarbė
Rūta Vainienė**

TURINYS:

NUOMONĖ.....2 psl.

Išlydime ir pasitinkame. *Rūta Vainienė*

EKONOMIKOS KRIZĖ.....3 psl.

VALSTYBĖS NAŠTA.....5 psl.

EKONOMINĖ POLITIKA.....9 psl.

VEIKLOS REGULIAVIMAS.....9 psl.

IDĖJŲ SKLAIDA.....12 psl.

KĄ ŽMONĖS IŠ TIKRŲJŲ GALVOJA.....13 psl.

Lietuvos gyventojai įsitikinę - valdžia netaupo

„Nemokamos“ medicinos šalyje neoficialiai už gydymo paslaugas mokėjo 25 proc. gyventojų.
Pristatomi sociologinių tyrimų rezultatai

SKAITINIAI.....15 psl.

Politinio nekorektiškumo smagesys arba kaip parašyti bestselerį. *Dr. Guoda Azguridienė*

LLRI DIENORAŠTYJE.....18 psl.

Gaus, ko prašė arba dovanotam arkliui į dantis nežiūri

Ekologija ir Kalėdos

Vyriausybei darbo dieną reikia kelti į 2015 m.

2008 m. gruodžio 11 d. vykusiame Lietuvos laisvosios rinkos instituto dalininkų susirinkime Rūta Vainienė buvo paskirta LLRI prezidente. Ji pakeitė iki šiol LLRI vadovavusių Remigijų Šimašių, kuris tapo penkioliktosios Vyriausybės teisingumo ministru.

Rūta Vainienė dirbti institute pradėjo nuo pat jo įkūrimo pradžios 1990 m. Rūta Vainienė institute dirbo ekonominės ir pinigų politikos, mokesčių sistemos, bankininkystės, valstybės finansų reformos srityse. 1999 – 2004 metais R. Vainienė vadovavo LLRI ekspertų komandai, o nuo 2004-ųjų kaip asocijuota ekspertė aktyviai prisidėjo prie daugelio instituto darbų. 2007 metais Rūta tapo suburto kelių dešimčių užsienio laisvarinkiškų institutų koalicijos „Už laisvą Europą“ Biudžeto ir mokesčių grupės vadove. Rūta Vainienė yra išleidusi „Ekonomikos terminų žodyną“, daugelio straipsnių ir publikacijų autorė.

„Reikės daug dirbti, ir mes institute prie to įpratę. Instituto misija nesikeičia, dirbome ir dirbsime prie aktualiausių ekonominės politikos klausimų. Gerų sprendimų šiandien laukia kiekvienas Lietuvos žmogus ir įmonė, o mes turime ką pasiūlyti valdžiai,“ - sakė naujoji LLRI prezidentė Rūta Vainienė.

Prieš būdama paskirta į LLRI prezidento postą, Rūta Vainienė atsistatydino iš Vilniaus miesto tarybos.

Iki tol institutui vadovavęs Remigijus Šimašius yra teigęs, kad po rimtų svarstymų apie pasiūlymą tapti Teisingumo ministru, supratęs, jog tai bus solidus reformatoriškas Kabinetas, turintis šansą išvesti Lietuvą iš daug metų trukusio pribrendusių reformų vilkinimo.

„Po savęs palieku tvirtą profesionalų komandą turintį Lietuvos laisvosios rinkos institutą, kuris toliau įgyvendins savo misiją. Ministro postas suteiks galimybes įgyvendinti tas idėjas, prie kurių iki šiol teko nemažai dirbti Institute. Visų pirma, tai skaidrumo ir atsakingumo teisėkūroje užtikrinimas. Taip pat dereguliacija tiek ministerijos kuruojamose srityse, tiek kitose, kur žmonės laukia teigiamų pokyčių,“ - sakė R. Šimašius.

Išlydime ir pasitinkame

Rūta Vainienė, LLRI prezidentė

Nedaug pritrūko, kad galėtume pasakyti, jog visai neblogai gyvenome 2008-taisiais. Pirmasis jų pusmetis buvo netgi labai optimistinis – ne vien planuojant valstybinius biudžetus, kur optimizmo niekada netrūksta, bet ir darant rinkos prognozes. Rugsjūtį pasaulį pradėjęs krizės drugys į Lietuvą pasibeldė vėliau – kokį spalį. Kaip ir gerovės, taip ir krizės pranašais tapo bankai. Gerymečiu jie skolina, o sunkmečiu – ne, o įpratus gauti lengvų pinigų, nelengva pereiti ant bado dietos. Tačiau net ir spalio dar neatrodė toks grėsmingas, nes mūsų džiaugsmui rinkimus laimėjo dešinieji, pažadėję rinkėjams rinkos reformas. Jiems Prezidentas pasiūlė formuoti vyriausybę, ką jie ir padarė. Su šiuo faktu visi siejome labai daug vilčių – dešinieji rečiau būna populistai, vykdo ilgalaikio augimo pagrindus sukuriančias reformas, pasisako už mažą, bet efektyvią valdžią.

Pasikeitimai valdžioje labai asmeniškai palietė ir mus Laisvosios rinkos institute, nes ketvirtasis LLRI prezidentas Remigijus Šimašius sutiko tapti ir tapo teisingumo ministru. Labai gražus ministerijos ir ministro pavadinimas, labai dideli iššūkiai. Išlydėjome Remigijų su ministro portfeliu, kuriame iškalėme jo paties dar 2004 metais šiame leidinyje pasakytus žodžius, kuriuos tik pakartosiu: „Linkėdama ir siekdama geresnio gyvenimo, valdžia gali padėti vieninteliu būdu – tapti mažesnė, ir tai nepriklauso nuo to, kokios yra šiandienos ar rytojaus aktualijos“.

Kas vyko patvirtinus Vyriausybę labiau primena blogą sapną, siaubo filmą ar kokį kitą meną, kai veiksmas pradeda rutuliotis visai ne taip, kaip buvo planuota ir tikėtasi, be to, jis rutuliojasi labai greitai ir gana dramatiškai. Vyriausybės kartu su kai kuriais keinsizmu įtikėjusiais ekspertais parengtas ir Seimo palaimintas krizės įveikimo planas savo kairumu nustebino ir kairiojo flango atstovus. Nustebino matyt ne kairumu, kuriuo pastarieji turėjo džiaugtis.

Nepasakosiu, kokius sprendimus priėmė mūsų valdžia, – juos visi matome degalinėse, parduotuvėse, jaučiame darbe ir namie. Ieškome, kaip prisitaikyti, kaip išgyventi sunkmetį. Su viltimi pasitikome Naujuosius. Kaip bus?

Pirmasis mėnuo prabėgs greitai, per jį valdžia turės patvirtinti priemonių planą programai įgyvendinti, kuriame galėtų sugulti gerosios naujienos rinkai. O jų verkiant reikia! Yra keli sprendimai, kurie padėtų išeiti iš šio košmaro, suteiktų atsigavimo vilčių. Svarbiausias iš jų, mano galva, yra investicijų neapmokestinimas pelno mokesčiu. Nieko naujo, daug kartų kalbėta, iš dalies jau buvo įgyvendinta, įtraukta į dviejų valdančiųjų partijų rinkimų programas. Net biudžeto nepaliestų kriziniais 2009-taisiais. Tačiau nauda būtų milžiniška – esant 20 procentų pelno ir dar tokiam pat dividendų mokesčiui, Lietuva tampa nepatraukli verslui šalis. Užsienio investicijomis ir anksčiau negalėjome pasigirti, su esamais tarifais baidysime bet kokias. Ko jau ko, o investavimo

Lietuvoje labai reikia. Juk ne vartojimas, o būtent investicijos lemia gyvenimo gerovę.

Kiti du banginiai, ant kurių būtų galima statyti geresnio gyvenimo viltis yra sveikatos ir švietimo (ne vien aukštojo mokslo) reformos. Ne vienu metų tai darbai, bet per ketverius galima sulaukti ir gero reformų derliaus. Pagiriamasis žodis Vyriausybės programos nuostatomis šiose srityse, svarbu, kad darbai visų pirma būtų išguldyti ant popieriaus priemonių plane ir imti įgyvendinti. Nesileidžiant į detales, šių sričių reforma leistų ne tik gauti geresnės kokybės paslaugas, bet ir taupyti lėšas, kuriomis labai jau neefektyviai maitinamos šios valstybinės viešpatijos sritys.

Per pirmuosius tris mėnesius Vyriausybė turės galimybę įsitikinti antikrizinio plano veiksmingumu. Per pirmąjį ketvirtį bus „suveikę“ dauguma naujųjų mokesčių tarifų ir bazės pakeitimų, o kurie nesuveiks per pirmąjį ketvirtį – neveiks ir per kitus. Taigi, įsitikinsime, ar biudžetas surinko papildomai PVM, ar pakelti akcizai pateisino lūkesčius ir kokius signalus siunčia pasienio tarnybos, gydymo įstaigos dėl šešėlinių „gėrybių“ vartojimo, kaip klostosi „Sodros“ reikalai.

Antrasis ketvirtis taps lemiama Vyriausybės išmėginimu. Pinigų tikrai trūks. Ar Vyriausybė imsis taisyti klaidas, ar jas gilinti, tai ir nulems mūsų būtų ne tik 2009-aisiais, bet ir visą šio Seimo kadenciją. Žinoma, kad naujų revoliucijų ar reformų iki gegužės 17 d., kai vyks Prezidento rinkimai, ir birželio 7 d., kai vyks jų antrasis turas ir Europarlamento rinkimai, nebus. Taip jau yra, kad ne rinkėjų įteiktas mandatas, o baimė, kad rinkimuose jie mandatai įteiks priešininkų atstovams, yra geriausia politikus drausminanti priemonė. Ir drausminanti, ir kita vertus, stabdanti nuo nepopuliarių reformų. Taigi, valdžiai bus suteiktas šansas panaikinti nepasiteisinusius sprendimus ir taip padaryti viską, kad 2009-ųjų rinkimuose netriumfuotų socializmas ir populizmas. O toks pavojus, kai dešinieji per stipriai nuvylė, tikrai yra.

Gali būti, kad valdžia mėgins skolintis, gal net iš Tarptautinio valiutos fondo. Balandžio 1 dieną sueis penkiolika metų, kai litas yra tvirta ir patikima valiuta, atlaikiusi vidines ir išorines krizes. Krizių metu visuomet kyla pagundų gviežtis lito stabilumo. Juk spausdinti orinius pinigus valdžiai žymiai lengviau, nei mažinti išlaidas. Antrasis šių metų pusmetis bus labai svarbus, nes norinčių atsukti pinigų kranelį netrūks. Nėra tokių aplinkybių, kurioms esant valiutų valdyba sauganti litą nuo politikų rankų nustoja savo automatinio veikimo galios. Gali būti tik politikų nenoras mažinti išpūstas viešąsias išlaidas. Žinant, kad didžiausias kainų burbulas ištikęs būtent šią sritį – tik politikų rankose susprogdinti jį. Ir tai yra didžiausias iššūkis, ir linkėjime valdžiai stiprybės jį pakelti.

> LLRI pasiūlymai: Kaip elgtis krizės akivaizdoje

2008-11-10 | Reaguodamas į naujosios Vyriausybės rengiamą Krizės įveikimo veiksmų planą, LLRI parengė siūlymų paketą, kaip elgtis krizės akivaizdoje. Medžiagoje teigiama, kad naujai formuojama Vyriausybė susidurs su rimtais iššūkiais dėl ilgai vykdytos ir iki šiol vykdomos neatsakingos viešųjų finansų politikos, kuri yra ypač grėsminga ekonominės krizės akivaizdoje. Taip pat Lietuva bus priversta patirti papildomus sunkumus dėl ekonomikos nelankstumo, neefektyvių viešųjų sektorių (pirmiausiai sveikatos ir švietimo).

Neturime paklusti raginimams centriniams bankui imtis aktyvios veiklos ir neturėtume imti paskolų, jei jų sąlyga būtų lito devalvavimas, kaip tai Latvijai pasiūlė TVF. Jei būtų atsuktas ir lietuviškų pinigų čiaupas, tai visai be humoro išstartume Ostapo Benderio frazę „finansinė bedugnė yra pati giliausia – į ją galima kristi visą gyvenimą.

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas

LLRI siūlomos krizės įveikimo priemonės suskirstytos į skubiasias ir ilgalaikes. Skubiasios biudžeto lėšų taupymo priemonės susideda iš papildomų valstybės biudžeto pajamų šaltinių, valstybės valdymo išlaidų mažinimo, nebūtinų valstybės biudžeto programų atsisakymo ir per pastaruosius kelerius metų priimtų socialinės politikos pakeitimų atšaukimo. Ilgalaikės biudžeto lėšų taupymo priemonės susideda iš aktyvios Saulėlydžio komisijos veiklos atnaujinimo; aukštojo mokslo, sveikatos apsaugos ir socialinės paramos sistemų reformų; valstybės ir savivaldybių turto valdymo reformos. Pasiūlymai mokesčių politikoje liečia gyventojų pajamų mokesčių ir įmokas į „Sodros“ fondo biudžetą; pakeitimai suskirstyti į skubius ir vidutinės trukmės. Su biudžeto išlaidomis nesusijusios skubiasios priemonės liečia reguliavimo politiką ir darbo santykius.

Su visais LLRI siūlymais išsamiai susipažinti galima [ČIA](#).

> LLRI: Kuriamas krizės įveikimo planas yra gulinčių mušimo planas

2008-11-14 | LLRI išplatino pranešimą, teigdamas, kad būsimos koalicinės Vyriausybės kuriamas Krizės įveikimo veiksmų planas greta tinkamų krizei biudžeto išlaidų mažinimo plano pasitelkia daugumos pagrindinių mokesčių didinimo planą, kuris tik pagilintų gyventojų, verslo ir valdžios patiriamą krizę.

Anot instituto, pridėtinės vertės mokesčio pakėlimas nuo 18 iki 20 proc. pabrangintų daugumą kasdienio vartojimo prekių ir paslaugų, sumažintų vartotojų perkamąją galią ir vartojimą. Biudžeto pajamas toks mokesčio kėlimas padidintų, tačiau ne tiek, kiek tikimasi.

„Antikrizinis planas išlieka kurčias mažėjančioms gyventojų pajamoms dėl išstus Lietuvos ūkio sektorius ar įmones užklupusių sunkumų – sumažėję prekių ir paslaugų pardavimai vietinėje ir užsienio rinkose atspindi

atleidžiamų darbuotojų skaičiuose ar informacijoje apie stabdomą ar ribojamą gamybą. Mažmeninės prekybos sektorius signalizuoja, jog gyventojai perka ne taip gausiai. Jei 2008 metų vasarį prekybos augimas buvo 21,9 proc., tai rugsėjį prekybos apimtys augo tik 1,2 proc., palyginti su 2007 metų atitinkamais laikotarpiais. Pirkėjai taupo arba nebeturi, ką išleisti“, - krizės įveikimo planą kritikavo LLRI.

Krizę didintų ir faktinis gyventojų pajamų mokesčio padidėjimas. Nors teigiama, kad GPM mažinamas nuo 24 iki 20, tačiau vis dar svarstoma, ar nebūtų įvestas atskiras 8 proc. sveikatos draudimo mokeskis, kuris būtų skaičiuojamas nuo tos pačios bazės, kaip ir GPM. Jei toks planas būtų patvirtintas, tai gyventojų pajamų apmokestinimas padidėtų iki 28 procentų. Privalomų sveikatos draudimo įmokų atskyrimas nuo gyventojų pajamų mokesčio, nedidinant tarifų, nėra neatidėliotina krizės įveikimo priemonė, tad neturėtų būti skubinama. Blogiausia, jei įmokų atskyrimas būtų vykdomas tik siekiant maskuoti mokesčio naštos pakėlimą.

Kita klaida - raginti žmones išlaikyti didelį vartojimą krizės sąlygomis, teigiant, kad jei šie nevertos, tai verslas patirs nuostolių. Infliacija ir valdiškas dosnumas pažeidė natūralų žmogaus poreikį dalį lėšų sutaupyti. Net ir tie, kurie taupesni, nustojo tai daryti, nes valdžios ekonominė politika privilegijavo vartojančius ir diskriminavo taupančius. Sutrikdytas vartojimo-taupymo santykis lėmė tai, kad ekonomikos pakilime suvartojome tai, kas turėtų būti vartojama šiandien.

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas

Siūlymas plėsti apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu ratą yra mažų mažiausiai nepasvertas pasiūlymas. Apdraustųjų rato plėtimas tuo pačiu reiškia ir išmokų iš „Sodros“ augimą, tad nėra tinkama priemonė subalansuoti valstybės finansus krizės metu. Jei šia priemone siekiama suteikti socialines garantijas jų neturintiems asmenims, vėlgi, tenka abejoti tokios priemonės tinkamumu. Mat ir žemdirbių, ir kūrybinių darbuotojų pajamos nėra reguliarios ir netelpa į „Sodros“ sistemą, pagrįstą nuolatinio darbu, periodinėmis įmokomis ir stažu. Kita vertus, „Sodros“ ydingumas buvo pripažintas ir dėl to buvo pradėta pensijų reforma. Naujus asmenis įtraukti į ydingą sistemą yra nei ekonomiškai pagrįsta, nei humaniška.

„Smūgiu į paširdžius reikia vadinti koalicijos susitarimą mažinti socialinio draudimo fondo įmokas privatiems fondams nuo 5,5 iki 3 (ar 2) procentų. Smūgiuojama 900 tūkstančių Lietuvos dirbančiųjų

savanoriškai priėmusių sprendimą pradėti kaupti pensiją privačiai, 8 veikiantiems pensijų fondų valdytojams ir Lietuvos, kaip patikimos partnerės investicijoms, įvaizdžiu. Žmonėms ir investuotojams siunčiamas toks signalas: mes šiandien neatsižvelgiame į Jūsų finansinius lūkesčius, savo pažadus ir taupymo planus, nes gelbėjame savo dosnius ir nepamatuotus įsipareigojimus, kurių nedrįstame atsakyti“, - sakoma LLRI pranešime.

LLRI pasiūlė nekelti mokesčių tarifų ir nevienodinti jų vien dėl „gražaus skambesio“, o susitelkti ieškant sutarimo dėl mokesčių lengvatų naikinimo ir biudžeto išlaidų mažinimo. Institutas atkreipė dėmesį į tai, kad siūlomi mokesčių

didinimai nebuvo įtraukti nė į vienos koaliciją sudarančios partijos rinkimų programą ir dabartinis siekis šiuos pakeitimus priimti ypatingos skubos tvarka, kartu su 2009 metų biudžetu ir neįtraukiant jų į būsimos Vyriausybės programą, yra rinkėjų apgavystė ir mokesčių mokėtojų pastatymas prieš žiaurų mokesčių kėlimo faktą, kuriam pasiruošti jie neturės net ir vieno mėnesio.

LLRI pateikė ir [daugiau siūlymu](#), kaip sumažinti valstybės išlaidas, o pačiose valstybės institucijose yra turima ir daugiau informacijos, kuri leistų racionaliau, taupiau, tikslingiau naudoti mokesčių mokėtojų išteklius.

> Ant svarstyklių – antikrizinio plano padariniai

2008-11-24 | Žurnalas „Ekstra“ publikuoja Raimondo Kuodžio ir Rūtos Vainienės diskusiją apie antikrizinį planą.

— **Nejaugi matote užuomazgas norų, kad dalis privataus turto būtų nacionalizuota?**

R.Vainienė: Kalbu apie pinigų nacionalizavimą. O mokesčiai ir yra viena nacionalizavimo formų.

Bėda dar ir ta, kad tautai iki galo taip ir nepasakyta, kokių konkrečių žingsnių bus imamasi, o išsakytos tik kelios bendros nuostatos. Antikrizinis planas yra labai aptakus, neaišku, kaip priemonės bus įteisintos: ar bus tik mokesčių tarifai pakelti, ar bus keičiama ir mokesčių bazė.

Jei valdžia užsispirs — ras būdų, kaip surinkti papildomų milijardų. Tačiau klausimas: ar reikia tai daryti? Kokie padariniai mūsų laukia?

R.Kuodis: Permainų reikia, nes nėra pasirinkimo. Liberalų, laisvosios rinkos šalininkų problema, kad jie valstybę mato atskirai, žmones — atskirai. Juk surinkti mokesčiai žmonėms grįžta viešųjų paslaugų, pensijų, algų biudžetinėms pavidalu. Taigi nėra taip baisu, koks vaizdas piešiamas, neva iš žmonių konfiskuojami pinigai ir jie kur nors išgarinami. Ir valdininkai nėra baubas.

R.Vainienė: Litas biudžete ir litas rinkoje nėra tas pat, jie turi skirtingus padarinius. Litas, išleistas verslininko, ir litas, išleistas, tarkime, Valdovų rūmams, yra skirtingo svorio. Iš verslininko atėmus litą, kaip numato antikrizinis planas, bus visiškai sunaikinti motyvai išlikti.

Tokios sumaišties mokesčių sistemoje Lietuvoje dar nebuvo. Staiga, neplanavus, neįtraukus į rinkimų programas. Ar buvo nors vienos partijos programoje tai parašyta? Partijos juk žadėjo tik naikinti lengvatas.

R.Kuodis: Bet ir krizės nebuvo nė vienos partijos programoje...

R.Vainienė: Bet krizė buvo Lietuvoje...

Visas interviu tekstas paspaudus [ČIA](#).

Susiję straipsniai ir komentarai:

[„Kas klupdo kapitalizmą?“](#) | Remigijus Šimašius | Verslo žinios | 2008-10-27

[„Ekonominių pagirų ypatumai“](#) | Remigijus Šimašius | Lietuvos radijas | 2008-11-11

[„Antikrizinio plano Lietuva dar neturi“](#) | Kaetana Leontjeva | Mokesčių žinios | 2008-12-08

[„Verslo ciklai - centrinių bankų „darbelis“](#) | Rūta Vainienė | portalas Delfi.lt. | 2008-12-08

[„Dugnas“](#) | Rūta Vainienė | Lietuvos radijas | 2008-12-09

> Konferencija „Ekonominė krizė: pamokos ir galimybės“

2008-12-03 LLRI surengė metinį renginį-konferenciją „Ekonominė krizė: pamokos ir galimybės“.

Rūta Vainienė su svečiu iš CATO instituto (JAV) dr. Richard Rahn

Pranešimą [„Pasaulinės ekonominės krizės priežastys ir pasekmės“](#) skaitė ekonomistas dr. Richard Rahn iš CATO instituto, JAV. Tema [„Verslo ciklai teorijoje ir gyvenime. Pinigų politikos įtaka“](#) renginyje kalbėjo Rūta Vainienė.

Po pranešimų vyko diskusija „Krizės pamokos valdžiai, verslui, žmogui“. Renginio dalyviai diskutavo, ar krizė sukėlė nereguliuojamas kapitalizmas, nepasotinamas privatus finansų sektorius, ar nevykusi pinigų politika, nuolat drastiškai lengvindama paskolų gavimą ir didindama pinigų kiekį, tuo pačiu sąmoningai kurdama tariamo turtingumo iliuziją vartotojams ir verslams. Kokias pamokas šiandien turime išmokyti vertindami ekonominius procesus ir prognozuodami bei strateguodami įmonės veiklą. Toks žinojimas reikalingas, kad ekonomikos pakilimas neatrodytų netikėta dovana, o nuosmukis – neišvengiama bausmė, kad krizes galėtume nuspėti, o valdžią pastūmėti efektyviems sprendimams.

> Šalies vadovas susitiko su nepriklausomais ekonomikos ir teisės ekspertais

Vaikystė, senatvė, susirgimai ir vaiko turėjimas yra rizikingi laikotarpiai, kada paprastai sumažėja asmens pajamos. Todėl tai, jog motinos kurį laiką po vaiko gimimo nedirba nėra netikėtumas užklupęs šeimą. Todėl rengtis laikinam pajamų sumažėjimui ir išlaidų didėjimui taip pat būtų natūralu. Jeigu galima taupyti automobiliui, butui, aparatūrai ar šaldytuvui, kodėl atimama motyvacija taupyti ir rengtis vaiko gimimui.

*Giedrius Kadziauskas,
„Verslo žinios“*

2008-12-23 | LLRI prezidentė Rūta Vainienė dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus susitikime su nepriklausomais ekonomikos ir teisės ekspertais, kur buvo aptartas valstybės biudžeto projektas ir jį lydintys įstatymai. Valstybės vadovas teiravosi ekspertų nuomonės, kokią įtaką biudžeto vetavimas ar pasirašymas galėtų turėti valstybei ir kiekvienam žmogui.

LLRI prezidentė R. Vainienė gana kritiškai vertino valstybės biudžetą ir jį lydinčius įstatymus. Ji išreiškė nuomonę, jog šalies ekonomikai galbūt būtų net geriau, jeigu šalies vadovas vetuotų visą biudžetą ir teisės aktų pakeitimus – esą tada Lietuvos mokesčių sistema liktų tokia, kokia buvusi, o valstybė kitų metų sausį gyventų naudodama 1/12 šių metų valstybės biudžeto dalį. Po susitikimo su šalies vadovu sakė R. Vainienė sakė, kad vetavimas ekonomikai būtų naudingesnis.

Instituto vadovė pasiūlė ir kitą išeitį - pasirašyti 2009 metų valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, tačiau vetuoti kai kuriuos kitus kartu su biudžetu Prezidentui pateiktus teisės aktus. Pasak R. Vainienės, V. Adamkus neturėtų pasirašyti pelno mokestį nustatančio įstatymo, ji nepritarė ir tiems teisės aktams, kurie reglamentuoja valstybinio socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokas.

> LLRI paragino naująją valdžią nekelti sąmyšio mokesčių sistemoje

2008-12-17 | Reaguodamas į naujosios Vyriausybės Seimui kartu su valstybiniais biudžetais pateiktus svarstyti pusšimtį įstatymo projektų, Lietuvos laisvosios rinkos institutas inicijavo spaudos konferenciją „Naujoji valdžia šventėms dovanoja chaosą“, kurioje taip pat dalyvavo investuotojus, verslą ir buhalterius vienijančių asociacijų atstovai. Asociacijų atstovai pasisakė prieš siekiamą įvesti biurokratų sukurptą revoliuciją mokesčiuose ir paragino naująją valdžią nedaryti klaidų, kurios gali būti pražūtingos.

Anot LLRI, Seimui kartu su valstybiniais biudžetais ir fondais skubos tvarka pateikti svarstyti pusšimtis įstatymų projektų, kuriuose virš 220 įstatymų straipsnių pakeitimų. Maža to, net 106 iš jų susiję su mokesčių skaičiavimu ir mokėjimu. Naujoji valdžia ne tik keičia mokesčių tarifus, bet ir žaibiškai keičia mokesčių bazę.

LLRI prezidentė Rūta Vainienė teigė, kad jokios aplinkybės, net ir krizė, negali pateisinti papildomo chaoso

ekonomikoje, kurį sukurs toks staigus didžiosios dalies mokesčių reglamentavimo pakeitimas. Neatmetama galimybė, kad projektuose per skubą gali būti įsivėlę klaidų – juk atidžiai peržiūrėti projektus neturi laiko nei Vyriausybės nariai, nei teisininkai, nei tie, kuriems šie pakeitimai bus taikomi. Pavyzdžiui, klaida tai ar sąmoningas planas, kai pervedimai į privačius pensijų fondus yra sumažinamai 2009-2010 metais, o nuo 2011 metų – pensijų reforma apskritai panaikinama! Seimas spaudžiamas patvirtinti biurokratų sukurptą revoliuciją mokesčiuose, Prezidentas ją palaiminti, ir visą šią naują „tvarką“ rinkos dalyviams reikės pradėti taikyti per 3-4 dienas. Tokia teisėkūra nedaro garbės į vakarietiškasias valstybes besilygiuojančiai šaliai.

LLRI pasiūlė, pirma, mokesčius reglamentuojančiuose įstatymuose daryti tik minimalius – tarifo bei lengvatų naikinimo - pakeitimus, kurie įsigaliojotų nuo 2009 metų kovo 1 dienos. Tai leis mokesčių mokėtojams pasiruošti tiesioginės mokesčių naštos didėjimui. Antra, nekeisti apmokestinimo „Sodra“ tvarkos, nes papildomos įmokos į „Sodrą“ lems papildomas išmokas iš „Sodros“ biudžeto, o jos nėra įvertintos. Taigi, „Sodros“ mokėtojų rato plėtimas yra ne deficito panaikinimas, o jo potencialus didinimas. Trečia, nestabdyti ir nenaikinti pensijų reformos. Ketvirta, mokesčių bazės ir redakcinio pobūdžio pakeitimus išdiskutuoti ir tik po to priimti įprasta tvarka, taikant Mokesčių administravimo įstatyme numatytą 6 mėn. terminą. Tai, anot instituto atstovų, padėtų išvengti klaidų teisės aktuose bei jų taikyme.

Susiję straipsniai ir komentarai:

[„Gražinti skolą kitais metais“](#) | Giedrius Kadziauskas | „Verslo žinios“ | 2008-12-29

[„Muštas nemuštą neša“](#) | Rūta Vainienė | Lietuvos radijas | 2008-12-23

[„Sąmyšis, kurio nereikėjo“](#) | Rūta Vainienė | „Veidas“ | 2008-12-22

Valdžia įsisiautėjusi nusimeta bet kokius iki šiol taikytus civilizuotos teisėkūros varžtus. Milžiniška mokesčių reforma – be pereinamojo 6 mėnesių laikotarpio, kartu su biudžetu ir per savaitę. Pats biudžetas - taip pat be reikalavimo jį patvirtinti likus dviem savaitėms iki jo taikymo. Ir taip atrodo europėjančios Lietuvos įstatymų leidyba? Jei įstatymų pakete išsvystume nacionalizavimo ir devalvavimo pasiūlymus, panėšėtume į Venesuelą, o dabar – kuo skiriamės nuo Rusijos, kur vado žodis tampa įstatymu vos jį ištarus, be jokių diskusijų ir kitų nuomonių? Ir žinoma pabrėžiant, kad tai vardan mūsų pačių, kad kitos išeities nėra.

Rūta Vainienė, „Veidas“

> LLRI gina dirbančiuosius su verslo liudijimais

2008-11-27 | LLRI išplatino pranešimą, ragindamas naująją koaliciją atsisakyti siūlymo naikinti verslo liudijimus. LLRI nuomone, verslo liudijimai yra paprasčiausia gyventojų pajamų mokesčio sumokėjimo forma sukurianti menką biurokratinę naštą, todėl daugeliui žmonių yra vartai į smulkaus verslo pasaulį.

Instituto teigimu, liudijimų panaikinimas reikštų, kad žmonės būtų priversti rinktis: arba registruoti individualią veiklą ir įsivelti į biurokratinių procedūrų gausą, arba pasitraukti į šešėlį ir iš viso nemokėti mokesčių, arba nutraukti veiklą. Todėl biudžetas netektų pajamų. LLRI jaunesnioji ekspertė Kaetana Leontjeva atkreipė dėmesį į tai, kad pagal verslo liudijimus dirba ne tik statybininkai ir prekybininkai, bet ir socialiai pažeidžiamiausi žmonės, besiverčiantys batų valymu, spaudos leidinių išnešiojimu ar dovanų įpakavimu. „Liudijimų panaikinimas jiems taptų nuosprendžiu, paverčiančiu juos bedarbiais ieškančiais valstybės paramos,“ - sakė ji.

Visas padarumo ribas peržengia videoreklama apie verslininkus, susirinkusius į anoniminių ligonių grupę. Jei valdžios į šešėlį nustumtas verslininkas lyginamas su priklausomybės liga sergančiu ligoniu, kurį tik mokesčių inspekcija gali išgydyti, tai Lietuva yra ištikusi tikra bėda. Šešėlis - ne verslininko liga, o per aukštų mokesčių rezultatas.

Rūta Vainienė, Lietuvos radijas

LLRI suabejojo, ar, panaikinus verslo liudijimus, visi 100 tūkst. gyventojų, šiuo metu dirbantys pagal verslo liudijimus, įregistruos individualią veiklą pagal pažymą. Kitaip nei vykdant veiklą pagal verslo liudijimą, vykdant ją pagal pažymą būtina vesti apskaitą, privaloma kiekvieną kartą parduodant prekę ar teikiant paslaugą išduoti kvitą ar sąskaitą faktūrą, o deklaruoti, apskaičiuoti ir sumokėti pajamų mokestį turi pats gyventojas, pateikdamas metinę pajamų mokesčio deklaraciją.

Be to, pereinant prie individualios veiklos pagal pažymą keistųsi ir „Sodros“, ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų mokėjimo tvarka ir dydis.

LLRI nuomone, ekonominio nuosmukio laiku, kai gausėja darbo netekusių žmonių, valstybės interesas yra nesudaryti papildomų barjerų žmonėms sugrįžti į aktyvią veiklą. Mažiausią

biurokratinę naštą užkraunanti apskaitoma ekonominė veikla yra verslo liudijimo įsigijimas, todėl vien tikintis surinkti daugiau GPM, naikinti verslo liudijimus būtų neatsakinga prieš šiandieninius smulkiuosius verslininkus.

Naujoji Vyriausybė atsisakė ketinimo siūlyti Seimui nuo kitų metų naikinti šią smulkiųjų verslininkų pamėgtą veiklos formą. Finansų ministro A. Šemetos teigimu, ketinama sudaryti specialią darbo grupę iš Ūkio, Finansų ministerijų ir smulkaus verslo atstovų, kuri turėtų parengti pasiūlymus dėl verslo liudijimų. Jie galėtų įsigalioti nuo 2010 m.

> Šešėlinė ekonomika - irgi argumentas

2008-12-29 | LLRI
jaunesniojo eksperto
Vytauto Žukausko
komentaras naujienų
agentūroje „ELTA“.

Nuo kitų metų akcizų didinimas alkoholiniams gėrimams, tabakui, kurui ir kitoms prekėms vieniems atrodo itin patrauklus, esą taip bus surinkta papildomų biudžeto pajamų ar sumažintas sveikatai žalingų prekių vartojimas. Kiti išvelgia šešėlinės rinkos išsiplėtimą ar vartotojų skatinimą pereiti prie pigesnių prastesnės kokybės prekių.

Šešėlinės ekonomikos argumentas dažnai nuvertinamas kaip neapčiuopiamas, todėl neturintis ypatingos svarbos.

Tikslų šešėlinės rinkos masto skaičiavimų nėra ir negali būti, tačiau tai dar nereiškia, jog galima ignoruoti šešėlinės rinkos egzistavimą ar tai, jog ji kinta veikiamą įvairių veiksnių. Šešėlinės ekonomikos svarbą ekonominės politikos sprendimams rodo ir faktas, kad ji yra įtraukiama į Statistikos departamento bendrojo vidaus produkto skaičiavimus. Gaila tik, jog šešėlinės ekonomikos dalies vertinimai ar jos skaičiavimo metodika viešai neskelbiama.

Visą komentarą rasite [ČIA](#).

> LLRI ekspertizė dėl Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisų

2008-11-11 | LLRI išanalizavo Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą (XP-3426) ir pateikė rekomendacijas.

LLRI pasiūlė naikinti gyventojų pajamų mokesčio lengvatą palūkanoms už nuo 2009 m. sausio 1 d. paimtą kreditą gyvenamajam būstui statyti arba įsigyti, o GPM lengvatą jau paimtiems kreditams panaikinti nuo 2010 m. sausio 1 d. Anot instituto ekspertų, lengvatos ją jau gaunantiems panaikinimas nepažeistų gyventojų lūkesčių, nes „pagrįstų lūkesčių“ principas privalo būti taikomas simetriškai. Jei pagrįstų lūkesčių principo nebuvo laikomasi situaciją gerinant (pritaikant lengvatą ir iki jos įsigaliojimo paimtiems kreditams), tai šio principo laikymasis nėra privalomas ją bloginant.

Antra, neapmokestinti tų gyvenamojo būsto pardavimo pajamų, kurios gautos pardavus ar kitaip perleidus nuosavybėn gyvenamąjį būstą, jeigu jame buvo gyventojų gyvenamoji vieta, deklaruota teisės aktų nustatyta tvarka.

Trečia, nekeisti esamos tvarkos dėl minimalaus 3 m. laikotarpio nekilnojamojo turto išlaikymo. Anot LLRI, siūlymas ilginti minimalų laikotarpį, kurį išlaikius turta nuosavybės teise pajamos būtų neapmokestinamos, yra kišimasis į nekilnojamojo turto rinkos procesus siekiant dirbtinai slopinti nekilnojamojo turto kainas. Tai turėtų neigiamos įtakos nekilnojamojo turto rinkai ir iškreiptų gyventojų motyvaciją pasirenkant jiems tinkamiausius nekilnojamojo turto sprendimus.

Visą ekspertizės tekstą galite rasti [ČIA](#).

> LLRI ekspertai: žalingiausias mokestis Lietuvoje – pelno mokestis

2008-11-05 | Surengtoje spaudos konferencijoje, LLRI ekspertai aptarė pelno mokesčio ydas ir pateikė pasiūlymas reformuoti vieną žalingiausių mokesčių, pereinant prie vienkartinio pelno apmokestinimo išmokant dividendus gyventojams. Pasak LLRI, pelno mokestis yra vienas iš senųjų mokesčių, kurių taikymas tapo inertiškas, neatitinka laikmečio iššūkių ir todėl šio mokesčio taikymas privalo būti peržiūrėtas.

Pelno mokesčio ydos yra sisteminės, jos neišsprendžiamos vien mokesčio bazės patobulinimais ar tarifo korekcijomis, o būtent tokie siūlymai yra nuolat svarstomi valdžios kabinetuose. Didžiausios ydos yra subjektyvi pelno mokesčio bazė, dėl ko atsiranda galimybės ja manipuliuoti, taip pat didelė ir regresyvi pelno mokesčio bazės apskaičiavimo tvarka – kuo mažesnė įmonė, tuo didesni jai tenkantys pelno mokesčio administravimo kaštai.

Kuriama regimybė, kad pelno mokestį moka ne eilinis mokesčių mokėtojas, o turtingasis kapitalistas, nors tai nėra tiesa. Tai supranta ir eiliniai gyventojai. LLRI ir tyrimų bendrovės RAIT šių metų rugsėjo mėn. atlikto reprezentatyvaus tyrimo duomenimis, 57 proc. gyventojų mano, kad pelno mokestis yra įskaičiuotas į prekių ir paslaugų kainą.

Pagal šiuo metu galiojančią tvarką, akcininkų pajamos yra apmokestinamos du kartus: pirmąkart uždirbimo metu įmonės lygmenyje, antrąkart – paskirstymo metu išmokant dividendus. LLRI siūlo reformuoti pelno mokestį, pereinant prie vienkartinio pelno apmokestinimo išmokant dividendus gyventojams. Tiesioginis akcininkų pajamų apmokestinimas buvo įvestas Estijoje 2000 m., dėl to Estija tapo bene patraukliausia investavimui šalis mūsų regione.

Pelno mokestis nėra pagrindinis biudžeto pajamų šaltinis – šis mokestis tesudaro apie 9 proc. nacionalinio biudžeto pajamų. LLRI apskaičiavo, kad dėl perėjimo prie tiesioginio akcininkų pajamų apmokestinimo šių metų nacionalinis biudžetas būtų netekęs šiek tiek daugiau nei milijardo litų.

Svarbiausia tai, anot LLRI, kad visi tie pinigai, kurie nepatektų į nacionalinį biudžetą, pasilikti įmonėms ir būtų perinvestuoti į jų veiklą.

> LLRI pozicija: SODROS kamšymas šiandien – SODROS badas rytoj

2008-10-24 | Atsižvelgdamas į naujosios valdžios siūlymus, kaip 2009 metais subalansuoti „Sodros“ biudžetą, LLRI išplatino poziciją. Institutas pabrėžė, kad visi pasiūlymai susiję su „Sodros“ galimybėmis gauti papildomų lėšų „čia ir dabar“, t.y. problemą spręsti mokesčių mokėtojų sąskaita, nekvestionuojant per pastaruosius metus priimtų ir „Sodros“ finansinėmis galimybėmis nepagrįstų sprendimų didinti išmokas, neieškant vidinių išteklių ir neįvertinant fakto, kad pasiūlyti sprendimai ilguoju laikotarpiu „Sodros“ problemas labai pagilins.

Pasiūlymas didinti „Sodros“ įmokų dydį – yra trumparegiškas ir neargumentuotas. Jo priėmimas

trumpuoju laikotarpiu sulėtintų Lietuvos ekonomikos augimą, o ilguoju laikotarpiu (ekonomikos augimo metu) sudarytų prielaidas nepagrįstai didinti „Sodros“ įsipareigojimus, taip veikiant procikliškai ir sukuriant uždarą „Sodros“ problemų ratą.

Būsimoji Vyriausybė sako: „Sodrai“ trūksta pinigų, apdrauskime daugiau žmonių, bus daugiau įplaukų. Tačiau negalvojama, kad šiandien apsidraudęs rytoj iš „Sodros“ jau gaus išmokas. Kitaip sakant, centą įmokėjęs litą pasiims.

Rūta Vainienė, „Ekstra“

Siūlymas stabdyti pervedimus iš „Sodros“ fondo biudžeto į privačius pensijų fondus, arba mažinti pervedimų apimtis – pakirstų pasitikėjimą pensijų reforma ir be jokio pagrindo atimtų potencialias santaupas iš beveik 900 tūkst. Asmenų, sudariusių antros pakopos pensijų kaupimo sutartis privačiuose pensijų fonduose.

Pasiūlymas didinti minimalią mėnesinę algą yra absoliučiai neadekvatus ekonomikos augimo sulėtėjimo/krizės metu. Šis pasiūlymas grindžiamas neteisinga prielaida, kad asmenų, šiuo metu gaunančių 800 Lt. atlyginimą „ant popieriaus“, alga nuo 2009 m. pradžios pakils iki

1000 Lt. Realybėje labiau tikėtina, kad algos mažės, dalis minimalią algą gaunančių darbuotojų bus atleista, o dalis jų algą pradės gauti vokeliuose.

Pasiūlymas „Sodra“ apmokestinti asmenis, dirbančius pagal verslo liudijimus, autorines sutartis, žemdirbius – netikslingas, nes tik laikinai išspręstų „Sodros“ pajamų problemą. Ilgainiui biudžeto disbalansas tik gilėtų, kadangi padidėtų pražūčiai pasmerktos „Sodros“ sistemos išmokų gavėjų ratas.

LLRI nuomone, pasiūlymų įgyvendinimas sudarytų precedentą „Sodros“ biudžeto, taip pat ir kitų fondų biudžetų sistemines problemas spręsti įmokų didinimo, o ne esminių reformų arba išlaidų pagrįstumo peržiūrėjimo, išlaidų mažinimo keliu. „Sodros“ ydingumas ir neatsparumas krizės metu stebimas jau ne pirmą kartą. Būtent todėl fondo biudžeto pajamų problemas reikia spręsti ne įtraukiant daugiau žmonių į šią sistemą arba didinant įmokų dydį, bet atsisakant tų sprendimų, dėl kurių nepagrįstai išaugo „Sodros“ išlaidos.

Visą poziciją galite skaityti [ČIA](#).

Susiję straipsniai ir komentarai:

[„Ar tikrai 1 procentas yra mažai?“](#) | Remigijus Šimašius | Lietuvos radijas | 2008-10-28

[„Kūrybinė krizė“](#) | Kaetana Leontjeva | Vilniaus diena, Kauno diena | 2008-11-21

[„Kūrybinių darbuotojų socialinis draudimas: palikime teisę apsispręsti“](#) | Kaetana Leontjeva | Atgimimas | 2008-10-13

> LLRI analizė: Mažinti mokesčius ir subalansuoti biudžetą – būtina ir įmanoma

2008-10-10 | Lietuvos laisvosios rinkos institutas 2009 metų biudžeto tvirtinimo išvakarėse išplatino pranešimą, ragindamas valdžią stipriai mažinti mokesčių našta ir subalansuoti valstybės finansus. LLRI parengė ir valdžios institucijoms pateikė konkretų pasiūlymą, kaip būtų galima subalansuoti valstybės finansus, net ir finansų krizės sąlygomis.

LLRI įsitikinimu, mokesčių mažinimo poreikis yra ypač didelis ekonominio sąstingio metu. Vartotojai ir verslas šiandien yra priversti taupyti labiau nei prieš metus. Vyriausybė turi palengvinti šią našta vartotojams ir verslams sumažinant mokesčius bei pati imtis ne mažesnių taupymo priemonių.

Dar 2008 m. gegužę LLRI pristatė mokesčių reformos [paketa](#) ir pasiūlė sumažinti gyventojų pajamų mokestį (GPM) iki 11 proc., panaikinti pelno mokestį (PM), apmokestinant tik dividendus; naikinti GPM, PVM ir kitų mokesčių lengvatas; įvesti 5 vidutinių darbo užmokesčio (VDU) dydžio „Sodros“ įmokų lubas; didinti pervedamo į privačius pensijų fondus privalomų socialinio draudimo įmokų dalį iki 10 proc.; nedidinti PVM ir taikyti minimalius ES leistinus akcizus; neįvesti nekilnojamojo turto mokesčio gyventojams.

„LLRI siūlymai sumažinti mokesčius dažnai vertinami kaip nerealistiški, teigiant, jog atsivėrusi biudžeto skylė neleis tinkamai vykdyti valstybės įsipareigojimų, tačiau tai – netiesa. Siekiame pateikti tik vieną iš daugelio realiai galimų biudžeto subalansavimo pasiūlymų. Norime parodyti, kad valdžios nenorą mažinti mokesčių našta lemia tik jos pačios nenoras tai daryti,“ – teigiama LLRI pranešime.

„Remiamės itin konservatyviomis prielaidomis, kad BVP neaugtų ir dėl to nedidėtų biudžeto pajamos. Dėl LLRI siūlomo mokesčių mažinimo biudžetas netektų **3 252 mln. litų**. Lietuvos laisvosios rinkos institutas teikia pasiūlymą sumažinti viešąsias išlaidas **4272,6 mln. litų**. Toks mažinimas būtinas, kad biudžetas būtų subalansuotas, skirtingai nuo 2008 metų biudžeto, kai milijardą litų siekiančios išlaidos buvo finansuojamos skolintomis lėšomis“, - teigė Rūta Vainienė.

LLRI pateiktas mokesčių mažinimo ir biudžeto subalansavimo planas yra tik vienas iš galimų. Pačios valdžios institucijos turi daug daugiau informacijos, kad galėtų daug efektyviau ir taupiau naudoti mokesčių mokėtojų lėšas. LLRI atkreipė dėmesį, kad net neįvertinus visų taupymo galimybių ir darant itin pesimistines prielaidas dėl ekonomikos augimo biudžeto, subalansavimas yra įmanomas ir suderinamas su esminiu mokesčių mažinimu.

Atsisiųsti LLRI parengtą valstybės finansų subalansavimo pasiūlymą galite [paspaudę čia](#).

Kiti LLRI darbai valstybės finansų srityje:

[2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto \(XP-3420\) analizė ir pasiūlymai.](#)

Susiję straipsniai ir komentarai:

[„Subalansuotas biudžetas ir mažesni mokesčiai“](#) | Remigijus Šimašius | Lietuvos radijas | 2008-10-14

[„Nacionalinis biudžetas: galimybių sutaupyti yra“](#) | Kaetana Leontjeva | Ekstra | 2008-10-27

Atsakomybės ugdymas yra ilgalaikė investicija. Sovietinė sistema per 50 metų sunaikino bendruomenes – religines ar teritorines. Jos prisiimdavo dalį atsakomybės už nelaimėjus: susirgusius, našlaičius ir padegėlius. Europa per 150 valstybės garantuojamų pensijų metų sugriovė supratimą, jog gerovė senatvėje yra asmens ir jo bendruomenės rūpestis, o ne valstybės.

Giedrius Kadziauskas, „Verslo žinios“

> LLRI pozicija dėl Europos Komisijos siūlymo didinti akcizus apdorotam tabakui

2008-10-24 | LLRI parengė ir išplatino poziciją dėl Europos Komisijos siūlymo didinti akcizus apdorotam tabakui.

LLRI pritaria Europos Komisijos siūlymui palaipsniui sulyginti cigarečių bei smulkinto tabako, skirto cigaretėms, akcizus bei sugriežtinti cigarečių, cigarų bei pypkių tabako apibrėžimus siekiant panaikinti galimas manipuliacijas pavadinimais stengiantis pritaikyti mažesnius akcizų tarifus.

Tačiau institutas siūlo nepritari didinti minimalų akcizo dydį nuo 64 iki 90 eurų 1000-čiui cigarečių, kadangi siūlomas akcizų kėlimas Lietuvoje būtų žalingas: tik maža dalimi sumažintų vartojimą, didintų kontrabandą, mažintų potencialias biudžeto pajamas, mažintų vartotojų perkamąją galią bei didintų infliaciją.

Pagrindinis procentinio minimumo tikslas yra ES akcizų dydžių harmonizavimas, tačiau jis šio tikslo neužtikrina. Procentinio minimumo didinimas priverstų akcizus cigaretėms didinti tose šalyse, kuriose akcizas absoliučia išraiška yra ir taip didelis, lyginant su ES vidurkiu. Dėl šios priežasties LLRI siūlo arba atsisakyti procentinio minimumo arba nepritari jo didinimui nuo 57 proc. iki 63 proc.

Visą poziciją galite skaityti [ČIA](#).

> Kas trukdo rasti privačioms mokykloms

2008-12-08 | Savaitraštis „Veidas“ publikuoja LLRI vyresniojo eksperto Giedriaus Kadziausko komentarą.

Viename tarptautiniame seminare išsivystė diskusija apie kūrybiškumą ir bendrojo lavinimo sistemą. Pranešėjas, reklamos specialistas, gynė tezę, kad unifikauta bendrojo lavinimo sistema, o ypač vienodos mokymo programos, išaldo kūrybiškumą, apriboja asociacinius ryšius, „sudeda pagrindus“, kurie yra balastas, o ne privalumas. Pasitelkdamas literatūros pamokų ir dailės pamokų programas, jis teigė, kad privalomi skaitytinų literatūros kūrinių sąrašai ir priimtos jų interpretacijos, turi gerokai didesnės įtakos gebėjimui kūrybiškai mąstyti, ištrūkti iš „jei A, tai B“ ryšių nei galime pamatyti.

Unifikuotos mokymosi programos yra tik vienas centralizuoto bendrojo lavinimo mokymo aspektas, kuriam ypač svarbus klaidos ir subjektyvaus pasirinkimo multiplikavimo efektas. Centralizuotai tiekiant vadovėlius klaida viename iš jų atsiduria ant visų Lietuvos penktokų stalo, o individualus istoriko požiūris į istorinius įvykius tampa vienintele interpretacija. Iš akivaizdžių absurdu gelbsti mokytojai, kurie šypsodamiesi dirba „ne pagal programą“, daugina kitus papildomus tekstus arba patys yra pilni ne mainstryminių istorijos faktų interpretacijų, ypač apie jautrius Lietuvos istorijos faktus.

Visą komentarą rasite [ČIA](#).

> LLRI analizė: Savanoriškos veiklos teisinė aplinkos vertinimas

2008-12-16 | Savanoriškos veiklos vaidmuo visuomenėje vis didėja. Tokia veikla tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu lygiu yra glaudžiai susijusi su aktyviu pilietiškumu, sudarančiu demokratijos branduolį. Atsižvelgdamas į tai, kad savanorystės plėtrai būtina tinkama teisinė aplinka, kuri užtikrintų saugią ir lanksčią savanorystę, patogią ir savanoriui, ir priimančiai organizacijai, LLRI išanalizavo savanoriškos veiklos teisinę aplinką.

Analizėje apžvelgiami svarbiausi teisiniai aspektai: savanorio ir darbo santykiais susijusio darbuotojo statuso skirtumai, savanorystės sutarties formos ir turinio klausimai, savanorio ir priimančios organizacijos finansiniai bei tarpusavio atsakomybės klausimai. 2006 metais Seimui priėmus Darbo kodekso pakeitimo įstatymą, savanoriškas darbas eliminuotas iš Darbo kodekso reguliavimo sferos ir galios neteko Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, kurie reglamentavo savanoriško darbo organizavimo tvarką. Tai sukėlė tam tikrą organizacijų, užsiimančių savanoriško darbo organizavimu Lietuvoje, nerimą dėl tolimesnės veiklos perspektyvų bei apskritai paties savanoriško darbo legalumo. Ši analizė atsako į kylančius klausimus ir pateikia pasiūlymus dėl savanorystės teisinio reglamentavimo ypatumų.

Tęsdamas veiklą šioje srityje, LLRI, kartu su TEO LT, VšĮ „Savanorių centras“ ir „TNS Gallup“, dalyvavo organizuojant tarptautinę konferenciją „Savanorystė Lietuvoje: iššūkiai ir perspektyvos“. Gruodžio 11 d. vykusiam renginyje LLRI

vyresnysis ekspertas Giedrius Kadziauskas skaitė [pranešimą „Ar savanorystės plėtra stabdo teisiniai barjerai?“](#).

> Diskusija „Nauji vaistai: kaip nepavėluoti?“

Lapkričio 18 d. vyko Lietuvos laisvosios rinkos instituto surengta diskusija „Nauji vaistai: kaip nepavėluoti?“

Kol naujai sukurti vaistai pasiekia vartotoją, jie privalo praeiti ilgą tyrimų ir registracijos kelią. Dalis pacientų tiesiog nesulaukia jų gyvybę galinčių išgelbėti vaistų. JAV ir ES veikianti naujų vaistų registravimo sistema galėtų būti modifikuota, suteikiant pacientams galimybę rinktis pirmąją klinikinių tyrimų fazę praėjusių naujų vaistų vartojimą. LLRI renginyje buvo diskutuojama apie sistemos pakeitimus, galimą naudą ir rizikas.

Renginyje dalyvavo šalies medikai, farmacininkai, vaistų registravimo politikos pareigūnai, politikai, žurnalistai, pacientų organizacijos.

Pranešėjų prezentacijos pristatomos [LLRI tinklapyje](#).

EKONOMINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAS

> Savaitraščio „Atgimimas“ diskusija: Kuris kurį – darbuotojas ar darbdavys?

2008-12-08 | Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, prasideda darbo vietų naikinimo vėjus. Didėjant ekonominei krizei neišvengiamai kyla įtampa. Darbdaviai siekia išlaikyti verslą ir pelnus. Vienas iš būdų – mažinti darbuotojų skaičių. Pastarieji savo ruožtu siekia nelikti tuščiomis rankomis. Apie kylančius konfliktus diskutuoja ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto profesorius, judėjimo „Naujoji kairė'95“ atstovas Andrius Bielskis ir Lietuvos laisvosios rinkos instituto vyresnysis ekspertas Giedrius Kadziauskas.

G. Kadziauskas. Turiu keletą argumentų atgalios. Dėl to, ar iš tiesų pasaulis darosi turtingesnis. Yra labai paprasti faktai. Per pastaruosius 40 metų pasaulis niekada nematė tokio greito augimo. Atsilaisvinus prekybai su Korėja, Malaizija, Artimaisiais Rytai, tie kraštai suklestėjo. Jie gavo pirmąjį impulsą iš laisvosios prekybos. Ne daugiau paramos, o daugiau laisvos prekybos yra vienas iš tų šūkių, kuris yra greta raginimų nurašyti skolą trečiosioms valstybėms. Ne skola joms yra didžiausia bėda. Didžiausia bėda yra izoliacionistinė išsivysčiusių valstybių politika.

Ką sako tas pat „The Economist“? Jo teigimu, galbūt ta pajamų skirtis pasaulio mastu ir didėjo, bet mes turime labai aiškų patirties tarpo susitraukimą. Vadinasi, kad mes už tuos pačius pinigus galime nusipirkti tą pačią patirtį. Ar tai būtų maistas, ar automobilis. Šiandien Lietuvoje žmogus gali nusipirkti ferrarij arba gali nusipirkti antrą golfą. Jų pajamų skirtumas yra labai didelis, bet jų patirties skirtumas varijuojant

ferrarij ar vairuojant golfą supaprastinus yra labai panašus. Jis perkeliamas iš vienos vietos į kitą.

Užbaigti norėčiau minėdamas kolektyvinius darbo santykius ir profesines sąjungas. Tai, kad institutas yra iš esmės prieš profesines sąjungas, – įskaitytas baubas. Institutas nuosekliai pasisako už tai, kad kolektyvinės, žmonių grupės ir organizuotų profesinių sąjungų derybos yra visiškai normalus dalykas. Susibūrę žmonės didina savo derybinę galią. Lygiai taip pat norėtų padaryti darbdaviai, bet tai vadinama karteliniu susitarimu.

Tai, ką mes gana nuosekliai kritikuojame, yra ir individualių santykių reglamentavime. Jeigu yra dvi pusės, tai jos turėtų derėtis ir šnekėtis tokiomis pačiomis sąlygomis ir nei viena pusė neturėtų gauti iš anksto pagerintos pozicijos. Mes, atsiremdami į tai, kritikuojame tokias nuostatas, kad kolektyvinė sutartis galioja netgi tiems darbuotojams, kurie pasisakė prieš kolektyvinę sutartį. Atsižvelgdami į tai, mes kritikuojame tas nuostatas, kurios sako, kad darbdavys turi suteikti mokamą laisvadienių profesinės sąjungos renkamų organų nariams, kad jie galėtų važiuoti pasitobulinti. Remdamiesi tuo, mes kritikuojame Darbo kodekso nuostatas, kurios sako, kad profesinės sąjungos renkamų organų nariai gali būti atleisti tik profesinės sąjungos leidimu. Mes turime tokias nuostatas, tačiau jos nereiškia, kad mes esame prieš profesines sąjungas ar prieš kolektyvinius santykius. To niekada nebuvo.

Visą diskusijos tekstą skaitykite [ČIA](#).

> Didesnės galimybės susitarti individualiai ar kolektyviai nuimtų augančią įtampą darbo rinkoje

Valstybinis reguliavimas labai gausus. Dekalogas sudėtas iš 10 taisyklių, Hamurabio kodeksas buvo iškaltas vos ant vieno akmens apie 1700 m prieš Kristų, tai ES teisė užima apie 80 000 puslapių, o Lietuvos Seimas priima per 3000 įstatymų ir jų pakeitimų per metus. Kuo daugiau priimamų taisyklių, tuo mažiau laisvės pasirinkti maršrutus turime mes.

*Giedrius Kadziauskas,
„Veidas“*

2008-11-20 | LLRI surengė spaudos konferenciją, kurioje pristatė priemones, galinčias padėti pasiruošti artėjančiam nedarbo lygio kilimui Lietuvoje ir jį sumažinti. Anot instituto, ekonominės krizės akivaizdoje darbo santykių supaprastinimas ir lankstumas suteiktų mažiau įtampos ir darbdaviams, ir, svarbiausia, darbuotojams.

Darbo biržos duomenimis, ieškančių darbo žmonių šių metų spalį, palyginus su 2007 metų spalio mėnesiu, pagausėjo 33 procentais, o sukuriamų darbo vietų sumažėjo 26 proc. Tokie skaičiai sufleruoja, kad jau nuo 2009 metų pradžios pranešimai apie iš įmonių atleidžiamus darbuotojus taps dažnesni. Todėl norint išspręsti dirbančiųjų žmonių gerovę ir galimų bedarbių tolesnį sėkmingą, spartesnį įdarbinimą, būtina imtis permainų.

Pasak LLRI vyresniojo eksperto Giedriaus Kadziausko, lankstumas darbo santykiuose dabar kaip

niekad svarbus. Kitų šalių praktika rodo, kad lankstumą skatinančių reformų imamasi kaip tik esant labai sunkiai situacijai darbo rinkoje.

„Visuotinai pripažįstama, jog sudėtingos atleidimo procedūros – įvairūs atleidimo apribojimai, ilgi perspėjimo terminai, didelės kompensacijos – stabdo darbo vietų kūrimą. Tai ypač

jaučiama ekonominio sunkmečio sąlygomis, kada darbdavys dar mažiau tikras dėl ekonomikos ateities ir vengia ilgalaikių ar brangių įsipareigojimų“, - sakė LLRI ekspertas.

Darbo kodeksas, kurį ir Lietuvos verslas ir užsienio ekspertai vertina, kaip griežtą ir sudėtingą, nėra palankus lanksčiai veiklai. Todėl LLRI siūlo leisti netaikyti atskirų Darbo kodekso nuostatų kai dėl to susitariama individualia ar kolektyvine sutartimi. Pavyzdžiui, leisti individualiai susitarti dėl įvairių darbo laiko aspektų – dienos ir savaitės trukmės, viršvalandinio darbo, dėl atostogų ar atleidimo iš darbo sąlygų. Kolektyviai leisti susitarti ir nesilaikyti Darbo kodekso nuostatų dėl suminės darbo laiko apskaitos įvedimo, apmokėjimo už viršvalandinius, nakties darbą ar darbą švenčių dienomis, dėl darbo švenčių dienomis.

„Paradoksalu, tačiau kuo platesnės yra individualaus susitarimo galimybės, kuo darbuotojas gali labiau nudegti derėdamasis vienas, tuo daugiau motyvacijos yra derėtis kolektyviai. Darbo kodekse taip pat reiktų atsisakyti nuostatų, kuri draudžia individualiai ar kolektyviai susitarti dėl darbuotojo padėtų pabloginančių sąlygų lyginant su kodekso nuostata“, - teigė G. Kadziauskas.

Kad naujosios kolektyvinės sutartys netaptų bėgimu nuo vilko ant meškos, institutas siūlo supaprastinti kolektyvinių sutarčių sudarymo tvarką įmonėse. Taip pat, anot LLRI, reiktų pokyčių ir darbuotojų atstovavime sulyginant profesinių sąjungų ir darbo tarybų veiklos sąlygas. Tuo pačiu tikslinga atsisakyti privilegijų taikomų profesinėms sąjungoms – renkamų organų narių atleidimo apribojimų bei darbdavių pareigos finansuoti profesinės sąjungos veiklą. Šios privilegijos tik prisideda prie darbdavių nenoro kurti profesines sąjungas.

Spaudos konferencijoje pristatyta dalomoji medžiaga: [LLRI analizė dėl kolektyvinių darbo santykių ir darbuotojų atstovavimo](#).

> LLRI pozicija: Dėl Pasaulio sveikatos organizacijos Tarptautinės tabako kontrolės pagrindų konvencijos atskirų straipsnių įgyvendinimo gairių

2008-11-18 | Tęsdamas darbą rinkos dereguliacijos srityje Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI) išanalizavo Pasaulio sveikatos organizacijos Tarptautinės tabako kontrolės pagrindų konvencijos atskirų straipsnių įgyvendinimo gaires, detalizuojančias, kaip siūloma įgyvendinti tam tikrus atskirus Konvencijos straipsnius.

Lietuva prisijungė prie Konvencijos ir įsipareigojo savo nacionalinėje teisėje priimti priemones, kurios užtikrintų įsipareigojimų laikymąsi. Šiuo metu tarp valstybių konvencijos narių ir Pasaulio sveikatos organizacijos vyksta diskusijos dėl Konvencijos įgyvendinimo gairių. Nors gairės ir nėra teisiškai įpareigojančios imtis būtent tokių veiksmų Konvencijai įgyvendinti, tačiau jos laikytinos svairiu Konvencijos interpretavimo įrankiu. Todėl Lietuvos vyriausybės nuomone Konvencijos įgyvendinimo gairių klausimais yra svarbus tolesniam jos įgyvendinimui Lietuvoje. Siektina, kad į pozicijos formavimą greta Sveikatos apsaugos ministerijos būtų įtrauktos ir kitos tiesiogiai susijusios valdžios institucijos, pavyzdžiui, Ūkio ministerija, ir kiti suinteresuoti asmenys.

LLRI nuomone, dalis gairių, numatančių galimus Konvencijos įgyvendinimo būdus, siūlo nepagrįstus arba net neįmanomus įgyvendinti tabako gaminių gamybos, prekybos ir rinkodaros apribojimus ir draudimus.

LLRI siūlymai ir argumentai dėl Konvencijos nuostatų pristatomi [ČIA](#).

> LLRI diskusija „E. valdžia: kur esame, kur einame?“

Spalio 17 d. įvyko Lietuvos laisvosios rinkos instituto organizuojama specialistų diskusija „E. valdžia: kur esame, kur einame?“. Renginyje įvertinta, kokia yra e. valdžios priemonių diegimo Lietuvoje būklė, kokios perspektyvos šias priemones diegti efektyviau ir tikslingiau.

Pranešimą „[Kas buvo numatyta ir kas įgyvendinta diegiant e. valdžios priemones?](#)“ skaitė Raimundas Malaiška (VRM Informacinės politikos departamentas). Virginijus Vaškėlis (VRM Viešojo administravimo departamentas) skaitė pranešimą tema „[Kaip Lietuvoje siekiama e. valdžios ir viešojo administravimo konvergencijos](#)“. Renginio pabaigoje dalyviai diskutavo tema „Viešųjų finansų atsakingas valdymas ir orientacija į vartotojus diegiant e. valdžios priemones“.

> LLRI diskusija „Lietuvos elektros energijos rinka: patikimumas ir kaina šiandien ir rytoj“

Spalio 21 d. įvyko Lietuvos laisvosios rinkos instituto diskusija „Lietuvos elektros energijos rinka: patikimumas ir kaina šiandien ir rytoj“. Renginyje aptartos esamos ir būsimos Lietuvos energetikos problemos, išsiaiškinti mitai apie elektros energijos tiekimą ir kainą, diskutuota, kokius reikia priimti ekonominės politikos sprendimus Lietuvos elektros energetikos sektoriuje.

Diskusijos dalyviai (iš kairės): R.Šimašius, LLRI; Carlo Stagnaro, Istituto Bruno Leoni; Giedrius Kadziauskas, LLRI; Virginijus Poderys, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija; Rymantas Juozaitis, Leo LT

Renginio programa ir pranešimai pristatomi [LLRI tinklapyje](#).

> Studija apie efektyvų motyvacijos modernizuoti didinimą

2008-10-07 | Atlikęs studiją apie daugiabučių namų modernizacijos kliūtis ir problemas, LLRI teigia, kad daugiabučių namų modernizacijos poreikį skatina didėjančios energijos kainos, kurios savo ruožtu didina energijos taupymo finansinį pagrįstumą. Pokyčiai nekilnojamojo turto rinkoje, sulėtėję naujo būsto statybos tempai, gali išplėsti potencialių modernizacijos rangovų pasiūlą, todėl modernizacijos galimybės šiuo metu yra išaugusios.

Anot LLRI, yra keletas objektyvių ekonominių daugiabučių modernizavimą stabdančių veiksnių, kaip vartotojų nepasitikėjimas nauju produktu, trumpas planavimo horizontas ir kolektyvinio sprendimo priėmimo sunkumai, kuriuos dar padidina skirtumai tarp daugiabučio namo gyventojų galimybių, poreikių ir planų.

„Valstybės politika šių veiksnių tiesiogiai pakeisti negali, nes jie yra natūralus vartotojų poreikių elementas. Tačiau valstybės politika gali bent nestiprinti šių natūralių kliūčių ir nedemotyvuoti gyventojų dėl modernizacijos. Valstybinės politikos siunčiamas signalas daugiabučių namų modernizavimo srityje sukelia gyventojų lūkesčius, kad jų asmeninis turtas, daugiabučiai namai, bus modernizuoti valstybės. Nors žmonės žino, kad renovavus būstą finansinė nauda tenka jam, o daugiabučio modernizavimo finansinis atsiperkamumas yra individualus, valstybės politika nepakankamai aiškiai pasako, kad daugiabučių namų renovavimas yra visų pirma jų savininkų atsakomybė“, - teigia institutas.

LLRI nuomone, norint dirbtinai nestabdyti gyventojų pageidavimo atlikti renovaciją, reikia atsakyti PVM dengimo iš valstybės biudžeto už šilumos energiją, tiekiamą gyvenamosioms patalpoms šildyti, atsakyti tikslinių socialinių išmokų už išlaidas šilumai ir karštam vandeniui. Visas socialines išmokas konsoliduoti ir teikti pagal pajamų ir turto testą.

LLRI atliktoje šilumos studijoje „Kodėl modernizacija vyksta lėtai. Daugiabučių namų modernizacijos kliūčių ir problemų apžvalga“ teigiama, kad tinkama kryptis būtų mažinti tiesioginės finansinės paramos dydį ir didinti paramos gavėjų skaičių.

> Seimas svarsto dar vieną abejotinų draudimų porciją

2008-10-03 | Seimui rengiantis priimti Alkoholio kontrolės įstatymo pataisas, griežtinančias alkoholio vartojimą, LLRI išplatino pranešimą teigdamas, kad nors Seimas viliasi išspręsti nesaikingo alkoholio vartojimo keliamas problemas, deja, atvirkščiai nei tikimasi – „rimti“ vartotojai pasirūpins, kaip apeiti užkardas, atsitiktiniams vartotojams teks prisitaikyti prie galimybių apribojimo.

Pasak LLRI, sveikintinas tik Seimo noras sumažinti neblavių asmenų Lietuvos keliuose skaičių, tačiau būdai jiems pasiekti abejotini, o veiksmingumas bus menkas.

„Nėra aišku, kodėl įstatymų leidėjas tikisi, kad uždraudamas alkoholio prekybą degalinėse ir tik fiziškai nutolindamas alkoholio įsigijimo vietą nuo kelių ir automobilių, jis veiksmingai apribos galimybes sėsti prie vairo girtam, kai tuo pačiu metu alkoholiu prekiaus parduotuvės? Alkoholio prekyba degalinėse yra pelninga verslo dalis, todėl jos uždraudimas vers trumpinti degalinių prekybos laiką ir atleisti darbuotojus“, - siūlomą pataisą apiboti alkoholinių gėrimų prekybą degalinėse ir kioskuose komentavo LLRI vyresnysis ekspertas Giedrius Kadziauskas.

Anot jo, nelogiškas ir siūlomas draudimas lengvajame automobilyje vežti atidarytus alkoholinius gėrimus, riboti prekybos alkoholiu laiką parduotuvėse nuo 8.00 iki 22 valandos bei drausti vartoti alkoholį aukštesiose mokyklose.

„Seimo rengiamos priimti pataisos nepagrįstai skverbiasi į sritis, kurios įprastai laikomos autonomiškoms - šeimos gyvenimą ir aukštųjų mokyklų veiklą. Liūdna intervencija į šeimos gyvenimą reikėtų pavadinti Seimo rengiamą pataisą uždrausiančią asmenims iki 18 metų vartoti alkoholinius gėrimus, nes tuo pačiu būtų užkirstas kelias nepilnamečiams teisėtai vartoti alkoholį leidus tėvams. Taip tėvams būtų užkirstas kelias mokytį savo vaikus alkoholio vartojimo kultūros ir įgūdžių, o šiandieninės įprastos situacijos, kurių gyventojai nelaiko socialiai grėsmingomis, taptų nelegalios. Seimas atima iš aukštųjų mokyklų teisę apsispręsti, kokios alkoholio kontrolės politikos jie norėtų laikytis. Universitetų turimos specialios žinios apie alkoholio vartojimą ir žalą bei universiteto veiklos autonomija yra pakankamas pagrindas, kad viską įvertinęs universitetas imtųsi kontroliuoti arba nekontroliuoti alkoholio vartojimą. Iš viršaus primetamas įpareigojimas tikėtina bus sukalbiškai apeinamas. Aukštųjų mokyklų studentai ar darbuotojai kone visi be išimties yra pilnamečiai asmenys, t.y. tokie asmenys, kuriems įstatymas nedraudžia vartoti alkoholinių gėrimų“, - sakė LLRI ekspertas.

Instituto nuomone, Seimo sprendimai ribojant prekybos alkoholiu vietas ir laiką vargiai paliečia problematiškas grupes, nes ignoruoja prisitaikymo prie suvaržymų galimybes. Siūlomos alkoholio kontrolės įstatymo pataisos sukels sunkumų įsigyjant, parduodant ir vartojant alkoholį, tačiau priimdamas deklaratyvius draudimus Seimas skatina nepagarbą teisei, įsiveržia į sveiko žmogaus privataus gyvenimo ribas.

IDĖJŲ SKLAIDA

➤ Tęsiamas paskaitų ciklas „Ekonomika netikėtose erdvėse“

Lietuvos laisvosios rinkos institutas savo bendradarbius ir rėmėjus jau antrą kartą pakvietė pasiklausti ir padiskutuoti apie tai, kas įdomu, kas žadina smalsumą, bet apie ką dažniausiai net neturime progos išgirsti ar paskaityti.

Lapkričio 5 d. vyko **dr. Guodos Azgurdienės paskaita „Laisvosios rinkos vertybės ir Indijos filosofinės tradicijos“**. Ji kalbėjo apie tai, kodėl Rytų filosofija paprastai tapatinama su kairiosiomis, ne su dešiniomis pažiūromis, nagrinėjo rinkos ir gyvenimo spontaniškumą, suvokimą apie žmogiško gyvenimo prasmę ir tikslą (karmos dėsnis), ekonominės veiklos vietą indų pasaulėžiūroje, doro elgesio ir harmonijos prizmę, santykį su turtu ir valdžia. Skaitovė taip pat analizavo doro (ir naudingo!) elgesio universalios taisyklės bei autentiškos kastų sistemos ekonominę naudą.

Dalyvavimas. Dalyvauti renginyje kviečiami mūsų individualūs rėmėjai ir LLRI remiančių įmonių atstovai. Jei dar nesate rėmėjas, bet norite dalyvauti diskusijose, prisijunkite prie mūsų bičiulių rato - <http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/apie/lri/llri/remimas/individualiems/remėjams/4930>.

Sausio 13 d. 18 val. Eikos verslo centre „BCC“ („Business Class Center“, Goštauto g. 40A, Vilnius) LLRI kviečia į organizuojamą diskusiją, kurioje psichiatrė Aušra Deksnytė kalbės apie „Ekonominę krizę ir žmogaus psichologiją“:

- Individo kaip socialinės būtybės vystymasis;
- Žemo ir aukšto išsivystymo žmonių grupės;
- Šiuolaikinės vartotojiškos visuomenės grupės ir jų reagavimo ypatumai;
- Kai kurie asmenybės reagavimo į negandas būdai;
- Asmenybės ir visuomenės regresas krizės akivaizdoje. Ar tai neišvengiama?
- Krizės paranoja;
- Krizė - natūralus asmenybės (o gal ir visuomenės) gyvenimo etapas;
- Individo ir visuomenės grupių įtaka krizės išsivystymui;
- Krizės įveika. Ką gali žiniasklaida, „valdžios stiprieji“ ir visuomenės veikėjai?

Kviečiame dalyvauti!

Daugiau informacijos rasite [ČIA](#).

➤ LLRI verslumo konkurso PROFAS partneris

Lietuvos laisvosios rinkos institutas toliau bendradarbiavo rengiant verslumo konkursą PROFAS. Gruodžio pradžioje vyko verslumo konkurso PROFAS finalinis renginys. Jame dalyvavo 30 specialią atranką praėjusių studentų iš Vokietijos, Latvijos ir Lietuvos aukštųjų mokyklų. Finalo dalyviai turėjo įveikti verslo simuliacijos pinkles ir įvertinti verslo įmonių korporatyvinę strategiją sėkmingai vykdant veiklą ekonominio nuosmukio periodu. Verslo simuliacija leido pažinti oligopolinės rinkos verslo ypatumus. Imituotų įmonių tikslas buvo uždirbti kuo daugiau vykdant tradicinę gamybinės įmonės veiklą bei dalyvaujant viešuosiuose konkursuose.

Konkurso dalyvių darbus vertina LLRI vyresnysis ekspertas Giedrius Kadziauskas (antras iš kairės)

Daugiau informacijos apie konkursą galite rasti puslapyje www.profas.org.

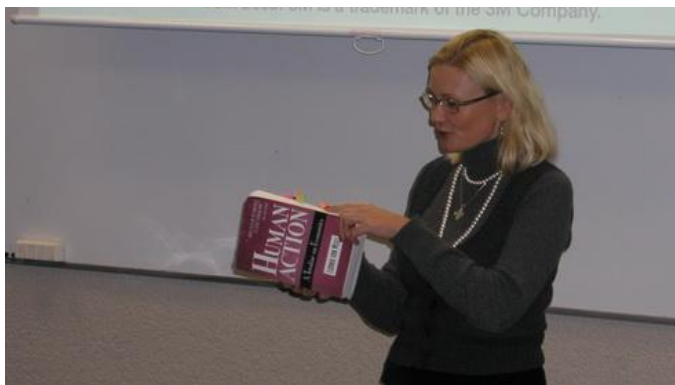
> Lapkričių vyko LLRI Ekonomikos studijų savaitė geriausiems

Lietuvos laisvosios rinkos institutas pirmą kartą Lietuvoje surengė Ekonominių kursų savaitę geriausiems. Projekto partneriai: „Swedbank“ bei ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas.

2008 m. lapkričio 10 – 16 d. vyresniųjų kursų (nuo 3 kurso) ekonomikos ar kitų socialinių, humanitarinių mokslų studentai bei jau nestudijuojantys ekonomikos profesionalai per septynias dienas išklausė išsamias paskaitas.

Į kursus pateko komisijos narių atrinkti 35 dalyviai, kuriems suteikta visa pasiruošimo kursams medžiaga. Kasdien darbo dienomis nuo 17 iki 20 val., o šeštadienį nuo 10 iki 13 val. buvo pateikta 14 temų. Aktyvi kursų savaitė baigėsi sekmadienio diskusija, dalyvių vertinimu ir oficialių sertifikatų įteikimu.

Paskaitas skaitė Lietuvoje gerai žinomi politinės ekonomikos ekspertai ir naujai atrasti savo srities specialistai, taip pat visame pasaulyje žinomi Austrijos ekonomikos mokyklos dėstytojai.

Plačiau apie dėstytojus ir studijų programą skaitykite [LLRI tinklapyje](#).

[Dalyvio Pauliaus Sluškonio atsiliepimas apie LLRI ekonomikos kursus geriausiems LLRI bloge.](#)

Noriu padėkoti organizatoriams už šią studijų savaitę, kurioje buvo pristatomos idėjos ir mintys, mano manymu, galinčios keisti pasaulį ir jo tvarką teigiama ir pozityvia linkme.

Lauksime naujų instituto organizuojamų renginių.

Paulius Sluškonis, LLRI blogas

KA ŽMONĖS IŠ TIKRŲJŲ GALVOJA

Tyrimų bendrovė „RAIT“ ir Lietuvos laisvosios rinkos institutas toliau vykdo bendrą projektą, kuriuo siekiama išsiaiškinti, ką gyventojai mano įvairiais ekonominės politikos klausimais. 2008 m. spalį atliktos naujos apklausos duomenimis, Lietuvos žmonės yra įsitikinę, kad ekonominės krizės akivaizdoje valdžia visai netaupo. Lapkritį buvo atlikta dar viena apklausa, kurios metu žmonių klausta, ar jie yra oficialiai ar neoficialiai mokėję už gydymo paslaugas. Pristatome šiuo dviejų apklausų rezultatus.

Lietuvos gyventojai įsitikinę - valdžia netaupo

2008 m. spalio mėnesį RAIT ir LLRI atliktos reprezentatyvios apklausos duomenimis, šiandieninės ekonominės krizės metu, labiausiai taupo gyventojai, mažiausiai - valdžios institucijos.

15-74 m. amžiaus Lietuvos gyventojų nuomone, šiandieninės ekonominės krizės metu labiausiai taupo gyventojai, nedaug teatsilieka privatus verslas, o valdžios institucijos, pasak daugumos apklaustųjų, visiškai netaupo.

	Labai taupo (proc.)	Visiškai netaupo (proc.)
Gyventojai	69	4
Privatus verslas	34	12
Valdžios institucijos	3	67

LLRI jaunesniosios ekspertės Kaetanos Leontjevės teigimu, vertindami gyventojų taupymą, respondentai atskleidė savo bei savo draugų ir pažįstamų elgseną. Natūralu, kad krizės metu žmonės susirūpinę savo finansais, tad jie mažina išlaidas nebūtinoms prekėms ar paslaugoms, pavyzdžiui, pramogoms. Vertindami privatų verslą, gyventojai taipogi linkę manyti, kad privatus verslas labai taupo. Pastaruoju metu vis dažniau girdima, kad verslas mažiau lėšų skiria reklamai, mažina darbuotojų skaičių, mažina gamybos apimtį arba netgi laikinai ją stabdo, tad galima daryti prielaidą, kad tokios naujienos prisidėjo formuojant gyventojų nuostatą, kad verslas labai taupo.

Vertindami valdžios institucijų taupymą krizės metu, gyventojai linkę manyti, kad valdžia visai netaupo.

„Daugiau nei du trečdaliai tyrimo dalyvių įsitikinę, kad valdžios institucijos visiškai netaupo. Galima daryti prielaidą, kad gyventojai nori, kad valdžia sektų gyventojų ir privataus verslo pavyzdžiu ir labiau taupyti. Įdomu tai, kad jeigu pažiūrėsime į dirbančių asmenų atsakymus, čia matyti, kad valdžios netaupymu įsitikinę viešajame sektoriuje dirbantys tarnautojai ir darbininkai,“ - tyrimo rezultatus komentavo LLRI ekspertė.

Jaunesni asmenys kiek labiau linkę manyti, kad valdžios institucijos taupo, o vyresni, atvirkščiai, kad jos visai netaupo.

Apklausos duomenimis, 55 proc. jaunesniųjų (15- 34 m.) respondentų teigia, kad valdžios institucijos netaupo, o 75 proc. vyresniųjų (35-74 metų) nurodė, jog valdžios institucijos netaupo. Asmenys įgiję aukštąjį išsilavinimą ir kaimų gyventojai dažniau nei kiti mano, kad privataus verslo

segmentas taupo (atitinkamai 44 proc. ir 41 proc.). Trijų šalies didmiesčių gyventojai dažniau nei mažesnių gyvenviečių gyventojai teigė, kad gyventojams tenka labai taupyti (atitinkamai 76 proc. ir 67 proc.).

Reprezentatyvi anketinė Lietuvos gyventojų apklausa tiesioginio interviu būdu atlikta 2008 m. spalio mėn. 3 d. – 14 d. Apklausa vykdyta Omnibuso būdu. Apklauskos rezultatų paklaida neviršija 3 proc. Imties dydis 1040 15 – 74 m. nuolatinių Lietuvos gyventojų.

„Nemokamos“ medicinos šalyje neoficialiai už gydymo paslaugas mokėjo 25 proc. gyventojų

Lapkričio mėnesį atliktoje reprezentatyvioje apklausoje buvo siekiama išsiaiškinti, ar gyventojai per pastaruosius penkerius metus valstybinėje ar privačioje gydymo įstaigoje yra oficialiai ar neoficialiai mokėję už gydymo paslaugas. Iš to sekantis klausimas buvo, ar jie ateityje mokėtų už operaciją ir kitas gydymo paslaugas.

Tyrimas atskleidė, kad tik kas ketvirtas Lietuvos gyventojas (25 proc.) yra oficialiai ar neoficialiai nemokėjęs už sveikatos paslaugas. Iš tų, kurie yra mokėję neoficialiai, ateityje, jeigu prireiktų operacijos, neoficialiai mokėtų net 87 proc.

Reprezentatyvaus tyrimo duomenimis, 25 proc. Lietuvos gyventojų nemokėjo už suteiktas gydymo paslaugas. Oficialiai visą ar dalį kainos valstybinėje ar privačioje gydymo įstaigoje yra mokėję 49 proc. apklaustųjų. Neoficialiai mokėję ar dovanoję dovanas gydytojui ar seselėms nurodė 25 proc. apklaustųjų. Iš viso kartu sudėjus oficialiai ar neoficialiai už medicinos paslaugas mokėjo 59 proc. apklauskos dalyvių, jokiaje gydymo įstaigoje nesilankė 10 proc., nepateikė atsakymo 6 proc.

Asmenys, įgiję aukštąjį išsimokslinimą ir respondentai, kurių pajamos 801-1100 Lt vienam šeimos nariui per mėnesį dažniau paminėjo, kad mokėjo visą kainą už gydymo paslaugas oficialiai valstybinėje gydymo įstaigoje. Mokėję visą kainą už gydymo paslaugas oficialiai privačioje gydymo įstaigoje dažniau nurodė 25-34 metų asmenys, respondentai įgiję aukštąjį išsimokslinimą, apklaustieji, turintys aukščiausią perkamąją galią (1101 Lt ir daugiau vienam šeimos nariui) ir dirbantys gyventojai. 45 – 54 m. ir 65-74 m. apklaustieji dažniau mokėjo dalį kainos už suteiktas paslaugas oficialiai, kita dalis kompensuota valstybės/lengvata. Mokėję gydytojui ar seselėms asmeniškai dažniau nurodė 45 – 54 m. ir 65-74 m. apklaustieji. 15-24 metų apklaustieji, respondentai įgiję pagrindinį/pradinį išsilavinimą ir nedirbantys asmenys dažniau paminėjo, kad nemokėjo per pastaruosius 5 metus už suteiktas paslaugas, jos buvo suteiktos nemokamai. Vyrai dažniau paminėjo, kad nesilankė jokiaje gydymo įstaigoje per pastaruosius 5 metus.

Paklausti, ar ateityje jie būtų linkę neoficialiai mokėti ar atsidėkoti už tam tikras gydymo paslaugas, apklauskos dalyviai nurodė, kad už medicininius tyrimus, gydytojo konsultacijas ar siuntimą pas specialistą ar kitą gydymo įstaigą apie 50 proc. apklaustųjų neoficialiai nemokėtų, o 29-35 proc. mokėtų neoficialiai iš anksto ar po paslaugos suteikimo kaip padėką. Tuo tarpu už operaciją neoficialiai iš anksto ar po paslaugos suteikimo mokėtų net 64 proc. apklaustųjų bei 87 proc. iš tų, kurie anksčiau buvo neoficialiai mokėję už medicinos paslaugas.

Pasak tyrimų bendrovės RAIT valdybos pirmininkės Ingos Nausėdienės, tyrimo duomenys rodo, kad labai skiriasi

požiūris tų, kurie lankėsi gydymo įstaigoje ar nesilankė joje, bei mokėjo neoficialiai ar nemokėjo už suteiktas paslaugas.

„Žmonės, kurie per paskutinius 5 metus nesilankė jokiaje gydymo įstaigoje, teigia, kad neoficialiai nemokėtų už operacijas (57 proc.) ir neoficialiai nemokėtų už kitas paslaugas (75-78 proc.). Tuo tarpu iš tų, kurie yra neoficialiai mokėję už kokias nors medicinos paslaugas, 87 proc. neoficialiai dar kartą primokėtų už operacijas, 43-57 proc. – už kitas paslaugas“, - sakė I. Nausėdienė.

Kaip teigė LLRI prezidentė Rūta Vainienė, LR Sveikatos draudimo įstatyme teigiama, kad už „pirmines, antrines ir tretines sveikatos priežiūros paslaugas“ mokama iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo, tačiau tyrimo duomenimis, už sveikatos paslaugas žmonės linkę mokėti ar primokėti papildomai.

R. Vainienės teigimu, rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad dabartinis sveikatos apsaugos paslaugų finansavimo mechanizmas neleidžia gyventojams gauti pageidaujama ar pageidaujamos kokybės gydymo paslaugų. Nors teisės aktai skelbia, kad privalomojo sveikatos draudimo lėšomis apmokama kone viskas, bet iš tikrųjų viskas, ką gyventojai gauna, tėra eilės gydymosi įstaigose, nuslėptos gydymosi galimybės ir suvokimas, kad papildomai neprimokėjęs dažnai negausi, ko pageidauji.

„Dabartiniam sveikatos apsaugos finansavimo mechanizmui būtinos pertvarkos. Pradėti galima bent nuo to, kad, pirma, valdžia tiksliai apibrėžtų, kokias konkrečiai medicinos paslaugas ir kokia konkrečia dalimi ar suma apmoka Privalomasis sveikatos draudimo fondas. Antra, tiksliai apibrėžus valstybinį finansavimą pačios gydymo įstaigos apsispręstų, ar numatyta suma už paslaugas jas patenkina, ar visgi jos imtų, ir jei imtų, tai kokio dydžio, papildomą mokestį už paslaugas. Trečia, draudimo fondo finansavimą už suteiktas paslaugas valstybinės ir privačios gydymo įstaigos privalo gauti vienodomis sąlygomis, kad privalomojo draudimo įmokas mokantis žmogus pats galėtų pasirinkti pageidaujama gydymo įstaigą“, - sako LLRI prezidentė.

Pasak jos, nenormalu ir neteisinga, kad privalomas draudimo įmokas moka visi dirbantys, tačiau sau priklausančios draudimo išmokos negali panaudoti toje gydymo įstaigoje, kurioje pageidauja. Sveikatos apsaugos finansavimo sistemai būtinas skaidrumas, kuris ne tik pagerintų paslaugas ir žmonių užtikrintumą dėl pagalbos jų sveikatai, bet ir gydytojams leistų gauti jų darbą atitinkantį atlyginimą.

Reprezentatyvi RAIT apklausa – Omnibusas atlikta 2008 m. lapkričio 7 d. – 16 d. Jos metu apklausti 1046 15-74 m. amžiaus gyventojai visoje Lietuvos teritorijoje, taip, kad atspindėtų visos Lietuvos gyventojų nuomonės bei pasiskirstymą pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietą, išsimokslinimą, perkamąją galią.

Šioje rubrikoje „Laisvosios rinkos“ skaitytojams pristatome LLRI asocijuotosios ekspertės dr. Guodos Azguridienės Nassimo Nicholaso Talebo knygos „Juoda gulbė“ recenziją,

publikuotą žurnale „Naujas židinys-aidai“ Nr. 2008 / 7–8.

Politinio nekorektiškumo smagesys arba kaip parašyti bestselerį

Dr. Guoda Azguridienė

Perskaičiau Nassimo Nicholaso Talebo knygos „Juoda gulbė“¹ įvadą ir susinervinau – knyga žadėjo kalbėti apie tai, apie ką, jei kada rašyčiau knygą, ir norėčiau rašyti. Bet po kurio laiko pagalvoju: na ir gerai, tarsi be knygų rašymų nebūtų daugiau ką įdomaus gyvenime veikti. Pavyzdžiui, pasidalyti įspūdžiais iš perskaitytos knygos ir padiskutuoti su jos (su)keliamomis mintimis apie visuomenę ir joje paplitusį mąstymą.

Vakar mačiau juodąsias gulbes. Privačiame zoologijos sode netoli Klaipėdos (rašant bestselerį toliau turėtų sekti pora puslapių žvėryno aprašymo). Šis zoologijos sodas man labiau patinka už Kauno, nepaisant to, kad Kaune takai praminti nuo pat vaikystės (stiliumi *a lá Taleb*, čia turėtų atsirasti poros puslapių ekskursas apie mano vaikystę Kaune, sode lankomą rudąjį meškiną ir panašius kiekvieno širdį sušildančius dalykėlius).

Juodosios gulbės prie Klaipėdos gyvena didžiuliam aptvare su baltomis gulbėmis, garniais bei kitais paukščiais. Ir panašu, kad nepaisant australiškos prigimties jos šalia žemaitiškai lietuviškos kūdros jaučiasi visai gerai, kiek apskritai paukštis nelaisvėje gali jaustis gerai (bestselerijoje pritikę ekskursas apie gyvūnų laikymo aptvaruose moralumą-nemoralumą). Gražūs paukščiai. Kaklai jų dar ilgesni už baltųjų, o snapai tamsiai raudoni – atrodo labai stilingai.

Taigi gyvomis juodomis gulbėmis mūsų nenustebinsi. Bet, kaip galima įtarti, knygoje gulbė yra ne gyvosios gamtos atstovė, bet simbolis. Simbolis to, ko visiškai nesitikime ir kam atsiradus kortos susimaišo taip, kad žaisti tenka iš naujo.

Savo knygoje išdėstytomis mintimis autorius nenustebino. Ir tai nieko blogo. Man, kaip pasauliui neįdomios kilmės, mažos šalies nerašytojai ir šiaip neburtininkei moteriai baisiai smagu, kad Talebas – intriguojančios kilmės, profesorius, amerikietis, filosofas, makleris, garsenybė (gaunantis 60 000 \$ už kalbą), vyras – savo knygos tema pasirinko dalykus, kurie yra patirti, apmąstyti ir mėginti komunikuoti, tačiau galiausiai palikti tik kaip vienas iš daugelio šio pasaulio netobulumo liudijimų (čia

¹ Nassim Nicholas Taleb, *The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable*, New York: Random House, 2007.

iš tiesų derėtų ekskursas apie mano nesėkmingus bandymus garsiai įžodinti intelektualios erdvės falsifikatus, kurie visuomenėje priimami kaip norma ir siekiamybė. Gal kada ir parašysiu – šiandien šiek tiek nesmagu prieš ten veikiančius žinomus asmenis). O Talebas, būdamas visas toks solidus ir išoriškai atrodantis kaip paties tikriausio „establišmento“ (madas diktuojančio intelektualinio elito) atstovas, detaliai ir visapusiškai aptaria įvairiausias visuomenėje įsišaknijusias „tiesas“, demaskuodamas jų klaidingumą.

Labiausiai nuo jo kliūva ateities planuotojams ir prognozuotojams – finansinių institucijų, centrinių bankų, vyriausybės ekspertams, istorikams ir matematikams. (Čia turėtų būti visai neplonas tarpas apie mano intelektualinę biografiją ir minties ieškojimus, bet nebus²).

„Tiesų“ demaskavimas

Pirmoji „tiesa“, kurią NNT³ demaskuoja, yra juodoji gulbė (*cygnus atratus*): nepaisant mūsų ilgalaikio patyrimo, kad gulbės yra baltos, vieną kartą paaiškėjo, jog esama ir juodų gulbių. Apskritai juodosios gulbės tiesą suformuluočiau taip: visi mūsų patyrimai yra tik pavyzdžiai, bet kad ir kokie jie būtų dažni ar plačiai paplitę, jie neįrodo, kad nebūna kitaip. Todėl negalime pasakyti, kad nėra juodų gulbių, oru mintančių ar skraidančių žmonių, žalių katinų, naftos kainų, aukštesnių nei X ar žemesnių nei Y dolerių, teroristų atakos Niujorko viduryje, stabiliausios valstybės SSRS žlugimo, visiškai „nuplaukusio“ profesoriaus tapimo milijonieriumi, estų krepšininkų pergalės prieš lietuvius ir pan. Kitaip gali būti kitoje vietoje, kitu laiku, kitaip žvelgiant ir suvokiant reiškinį. Išvada atrodo elementari: regis, pirmame kurse logikos dėstytojai kala studentams į galvą tokį asimetrijos dėsnį: vieno taisyklės neatitinkančio pavyzdžio pakanka taisyklei sugriauti (deja, lietuvių kalbos gramatikai tai negalioja), bet nėra tokio skaičiaus pavyzdžių, kurio pakaktų taisyklei įrodyti. Tiksliau sakant, reikėtų peržiūrėti visus įmanomus pavyzdžius, kas ribotam žmogui protui nėra įmanoma. Teiginys visiškai aiškus ir suprantamas, tačiau, tikra tiesa, – ir aš nuoširdžiai stebiuosi kartu su knygos autoriumi, – daugeliui žmonių tai nežinoma. Aš manydavau, kad gal todėl, jog jie nesimokė logikos ar šiaip nemėgsta logiškai mąstyti. Tačiau NNT net nesiremia logikos mokslu. Jis išvardija visą kompaniją žinomų mąstytojų, šia tema prirašiusių veikalų, kurie tarytum turėjo būti pasiekę ir humanitarų ausis. Tenka daryti išvadą, kad išsilavinimas čia niekuo dėtas. Matyt, — ir tai bene pagrindinė knygos mintis – žmoguje glūdi stiprus noras padaryti pasaulį pažinesnį, nei jis yra, užsimerkiant prieš tokio noro elementarų nelogiškumą.

Knygoje plėtojamos ir su asimetrija susijusios istorinio fakto bei indukcijos problemos. Nebūdama istorikė, apie pirmąją nelabai galiu ką ekspertiško pasakyti, galiu tik pasidžiaugti kaip vartotoja⁴. Kadangi man visada istorikų išvedžiojimais, kad buvo taip, o ne kitaip, kėlė įtarimą, o istorinių įvykių datų kalimas mokykloje varė į nevilgtį (bestselerijoje čia labai derėtų ekskursas apie istorijos datų kalimo absurdus šiandienėje tautinėje mokykloje), tai man tiesiog smagu skaityti NNT, kuris

² Kadangi knygoje daug dėmesio skiriama matematikai, paminėsiu, kad mano pagrindinis išsilavinimas, t. y. tas išsilavinimas, į kurį aš žiūriu rimčiausiai, yra matematika.

³ Amerikiečiai bestselerių rašytojai tiesiog stulbina savo pomėgiu vartoti santrumpas. Man tai atrodo gerokai nepagarbu, tad čia pat (autorius) ir atsiprašau už šią stiliaus užgaidą.

⁴ NNT žodį „ekspertas“ vartoja griežtai neigiama prasme, turėdamas omenyje prognozuojančius ekspertus. Jis mano, kad taksu vairuotojas nuspėti ateitį gali ne ką prasčiau už centrinio banko finansų analitiką ar kokį finansų ministrą, o svarbiausia, kad jis, skirtingai nei pastarieji, nemano, jog jo prognozės rimtos.

demaskuoja istorines įžvalgas kaip indukcinio mąstymo atmainas ir gerokai paniokoja istorijos (beje, kaip ir kitų socialinių ir apskritai mokslų) patikimumo aureolę.

Indukcinio mąstymo problematika knygoje gražiai aprašyta, bet man pritrūko gilesnių įžvalgų išvadose. Kaip ir visur kitur knygoje, autorius čia labai skrupulingai vengia metafizinių svarstymų ir apsiriboja bendražmogiškojo proto (patyrimo, įgūdžio) bei intelekto sfera. Tai, viena vertus, šiek tiek keista, nes NNT pats kalba apie nesėkmei pasmerktą mąstymą „dėžės viduje“ ir šansą turintį mąstymą „išlindus iš dėžės“. Labai abejoju ar kaip „dėžė“ autorius įsivaizduoja tik visuomenės nuomonę bei mąstymo šablonus. Maniau, kad ta „dėžė“ ir yra mūsų proto veikimo laukas, o išlįsti iš dėžės reiškia tas ribas peržengti, t. y., bent jau žvilgtelėti link transcendencijos. O ir juodoji gulbė, nepaisant jos fizinio buvimo, knygoje yra metafizinis paukštis.

Bet grįžkime prie indukcijos. Indukcinis mąstymas reiškia, kad jei dėsnis galioja n kartų, tai galios ir $n+1$. Jau nebeatsimenu, kaip tai matematiškai įrodoma, tačiau aišku, kad praktinis jo taikymas yra labai ribotas (mažai kur tinka)⁵. NNT pateikia puikų kalakuto (indukcinio) mąstymo pavyzdį: jei mane šėrė jau n dienų iki šiol, tai pašers ir rytoj ($n+1$). O rytoj jį ėmė, papjovė ir iškepė.

Tušti kostiumai

NNT nelabai stengiasi būti malonus žmonėms, kurie jam nepatinka arba tiesiog mano kitaip nei jis. Tad nekeista, kad autorius, griauantis mąstymo ir elgesio „aukštus standartus“, demaskuodamas juos kaip nepagrįstus, nepasisako švelniai ir apie jį supantį sociumą. Kai kuriems iš personažų ypač daug tenka epitetų *dull and boring* („bukas ir nuobodus“). Juos jis vadina tuščiais kostiumais: tamsus kostiumas, raudonas kaklaraištis, rimtas veidas nuobodžiame susirinkime ir manymas, kad viską žinai, supranti ir kontroliuoji... Jų negali neatpažinti ir Amerikoje, ir Lietuvoje. Kita atpažįstama, NNT taip pat nuolat per dantį traukiamų personažų grupė yra formalūs autoritetai – Nobelio premijos laureatai, profesūra. Nobelio premijos skyrimo peripetijos mums gal ir tolokos: NNT manymu, vargšas Alfredas Nobelis visai nesidžiaugtų matydamas, kam skiriamos jo premijos, ypač ekonomikoje. O ką rašo apie profesūrą, skaityti tiesiog smagu, – tarsi rašytų apie mūsų aukštąjį mokslą ir mokslininkus. Viena iš daugelio smagiųjų minčių: kažin kodėl kitų autorių (ypač jau mirusių) citatos pripažįstamos kaip mokslinis argumentas, o šiuo metu rašančiojo – ne? NNT labai gražiai demaskuoja citavimo indeksą, kaip „moksliškumo“ įrodymo, visišką tuštumą. Rekomenduoju visiems doktorantams ir kitiems neišrinktiesiems kaip terapinę priemonę.

NNT teigia, kad ši kostiumų tuštybė kylanti iš kvailumo ir nekompetencijos. Amžinas klausimas: ar tas, kuris neprotingai (kaip mums atrodo) elgiasi, yra *durnas*, ar piktybinis? Nebūčiau tokia tikra, kad problema yra intelekto trūkumas. Maniau, kad tiems žmonėms – prognozuotojams-analitikams, bankininkams, portfelių valdytojams, centrinių bankų specialistams, politikams taip elgtis tiesiog apsimoka. Jiems apsimoka įtikėti, kad pasaulis *jiems* yra pažinus ir kontroliuojamas. Šitai žadėdami visuomenei jie įgauna statusą, valdžią ir pinigus. Jie kartotų, kad juodų gulbių nėra, kol pulkai šių paukščių neužklotų viso horizonto, nes pripažinti, kad nežinai, jiems reikėtų pripažinti, kad nesi svarbus. Todėl taip sunku garsiai pasakyti apie šias

paradigmines klaidas: galios svertus laikantieji nėra suinteresuoti šią žinią paskleisti. Ypač patrauklus įrankis tam yra politinis korektiškumas: išvadina eilinį naivų tiesos ieškotoją „politiškai nekorektišku“ ir išmeti jį iš visų galios erdvių (visų pirma, žiniasklaidos). Bet NNT nėra nei naivus, nei naujokas.

Prognozės ir krizės

Ekonominių krizių visada buvo ir bus, tik mūsų gebėjimas jas prognozuoti yra labai menkas. Ir vargu ar galime čia ką pakeisti – juk krizė todėl ir krizė, kad netikėta. Kaip ir šešėlinė ekonomika todėl yra šešėlinė, kad nepamatuojama. NNT kalba apie mūsų per gerą manymą apie savąjį žinojimą ir galėjimą numatyti. Aš siūlyčiau mintį pratęsti ir taip pat pasakyti, jog ir saugumas yra iliuzija. Visoks, taip pat ir ekonominis.

Tai, kas šiandien vadinama ekonomine krize, NNT nėra nežinomas dalykas. Knygoje atskleistos ir aptartos paplitusio mąstymo klaidos ir negali privesti prie nieko kito, tik prie masinių problemų⁶. Šias problemas pavadiname krize, kai esama netikėtumo veiksnio. Taigi krizė yra „juodoji gulbė“. Bet autoriui ji tokia neatrodo, nes problemos, jo nuomone, atsirado visiškai dėsningai ir buvo jo numatytos.

Tačiau ažiotažas, kilęs dėl NNT „numatytos“ krizės, juodosios gulbės byloje suvaidino itin teigiamą vaidmenį – jis padarė NNT tokiu garsiu, geidžiamu ir turtingu, kad jis, būdamas „establišmento“ kritiku, pats tapo jo guru. Jam, kaip asmeniui, tai yra didžiulis išbandymas, smarkiai gresiantis jo mąstymo aštrumui. Tačiau savo darbą jis jau padarė – legalizavo juodąją gulbę, kuri, jam neįgavus autoriteto, galėjo ir toliau nežinoma plaukioti keistų gyvūnų žemyno balose.

Knygos dalis, kalbanti apie finansinę krizę, tikrai nėra stipriausia. Autoriaus patarimas, kaip investuoti, taip pat neatrodo rimtas: didžiąją dalį portfelio jis siūlo investuoti į saugiausius vertybinius popierius, o mažesniąją dalį padalyti ir investuoti į keletą rizikingiausių instrumentų. Tokios formulės logika yra aiški ir visiškai teisinga: saugūs vertybiniai popieriai reiškia apsaugojimą nuo negatyvios juodosios gulbės arba nesėkmės, o kuri nors iš rizikingųjų investicijų iš bjauriojo ančiuko turėtų virsti puikia pozityviaja juodąja gulbe (uždarbiu). Bėda tik ta, kad visiškai saugių vertybinių popierių nėra ir būti negali. NNT rekomenduoja investuoti į valstybės vertybinius popierius (VVP). Tuo jis gerokai mane nustebino, nes VVP yra finansinis instrumentas, labiausiai gadinantis finansų rinkas ir, nusiurbdamas finansinius išteklius nuo vertę kuriančių sričių, kenkia ekonomikai. Šia prasme pasiūlymas masiškai investuoti į VVP tikrai vertas „tuščio kostiumo“, nematančio toliau savo trumpalaikio intereso, vardo. Nemanau, kad NNT nemato toliau, matyt, tiesiog čia nenorėjo žiūrėti, – nes antraip nebūtų ką patarti.

Vėl matematika

Labiausiai NNT nervinanti mąstymo klišė yra normalusis pasiskirstymas arba Gauso kreivė (angl. *Bell curve*, nes ji primena varpą). Tiksliau, šio pasiskirstymo taikymas aiškinant visų rūšių reiškinius. Aš pati pirmenybę teikčiau bendrosios pusiausvyros modeliams. Talebas jiems sudoroti skiria taip pat pakankamai kartaus dėmesio, bet emocijų Gauso kreivei tenka gerokai daugiau – maniau, todėl, kad jis, dirbdamas makleriu, dažniau susidurdavo su normaliuoju pasiskirstymu negu su pusiausvyros modeliais. Jo nuomone, dideli nukrypimai nuo vidurkio nėra tokie jau reti, kaip vaizduoja ši

⁵ Matematiškai variant, dėsnis galioja, kai kintamieji priklauso tam tikroms aibėms. Bet matematikos dėsnų taikytojai tikrovėje šios sąlygos netikrina.

⁶ NNT knygoje daugiausia kalba apie finansinį sektorių ir šiek tiek karinius reikalus, bet tie patys principai veikia ir gamyboje, ir žemės ūkyje, ir ekologijoje, ir kultūroje, ir kitur.

kreivė, ir tai galima pamatyti netgi iš istorinių duomenų, jei tik esama noro tai matyti. Pusiausvyros modeliai taip pat su tikrove turi labai mažai ką bendro – jau vien todėl, kad ekonomika niekada nebūna pusiausvyroje⁷. O už šių modelių ir kreivių tolesnį nagrinėjimą ir gudresnį taikymą vis skiriamos Nobelio premijos...

Pajudinus šiuos du statistinės ekonomikos akmenis negali atsispirti neužkliudęs ir kitų: koreliacijų, regresijų, ir apskritai agreguotų rodiklių (tokių kaip infliacija, bendrasis vidaus produktas ir pan.). NNT, pradėjęs taršyti eilinę „mokslinę tiesą“, mėgsta paminėti, ar daug jam teko sutikti šia tema rašiusių autorių. Ta proga aš taip pat pastebėsiu (nors ir perskaičiau knygų gal šimtą kartų mažiau nei NNT), kad dėl regresijos⁸ kaip metodo iki šiol nesu nei mačiusi, nei girdėjus iniekieno abejonės. Ir dėl koreliacijos⁹ vargu ar esu. Galite įtarti, man šie skyriai labai patiko.

Socializmas – sugriuvusi, bet vis populiarī utopija

Viena gražiausių (taikliausių, netikėtų) NNT minčių man pasirodė Gauso kreivės, o kartu ir vidurkių sąvokų sąsaja su pažiūromis. Kaip didelį vidurkių mėgėją NNT mini Karlą Marxą. Nukrypimai nuo normos (vidurkio) jam buvo tiesiog negražūs, todėl tobuloje visuomenėje visi turėjo būti sunorminti. Bet jam nepasisekė, ir būtent dėl tos pačios juodosios gūlbės.

NNT labai vietoje mini Friedrichą von Hayeką, kuris aiškiai ir suprantamai išdėstė, kodėl centrinis planavimas, o kartu ir socializmas, yra neįmanomi. Būtent todėl, kad žinios visuomenėje egzistuoja pasklidę tarp įvairių individų, kurie veikdami rinkoje (laisvai) tas žinias panaudoja geriausiai. Ir labai mažai ką čia gali suvidurkinti. NNT ir čia, manau, galėjo paeiti bent žingsnį toliau su išvadomis. Turėdamas maklerio patirtį jis patyrė, kad apdorodamas nuasmenintus duomenis (daugybę nuolat kintančių duomenų) tu negali numatyti ateities, taigi ir jos suplanuoti. Tačiau jo cituojamas ir giriamas Hayekas formulavo mažiau pesimistiškai: kad rinkoje savo veikla užsiėmę žmonės *konkrečioje vietoje ir konkrečiu metu* turi pakankamai duomenų sėkmingai prognozuoti. Šią temą ypač išplėtojęs yra Hayeko mokytojas, žymiausias Austrų ekonominės mokyklos atstovas Liudwigas von Misesas. Daug jis rašė ir apie netikrumą (*uncertainty*), dėl kurio analizės trūkumo apgailestavimus NNT išreiškė net keletą kartų. Panašu, kad NNT Miseso „neatrado“: jei būtų skaitęs, šiomis temomis negalėtų jo nepacituoti. Ar tik ne todėl, kad Misesas, skirtingai nei Hayekas, nebuvo Nobelio premijos laureatas?

Juodoji gūlbė simbolizuoja ne tik netikėtus didelius įvykius, kaip antai cunamį, finansinę šalies krizę, interneto paplitimą, antibiotikų atradimą ir pan. Ji žymi ir tuos įvykius, kurių mes nematome, bet jie daro didžiulę įtaką. Čia NNT remiasi Frédéricu Bastiat, ir tikrai, sunku būtų kuo geriau pasiremti. Bastiat frazė apie gerą ir blogą ekonomistą verta būti

⁷ Matematiškai galėtume sakyti, kad ji būna pusiausvyroje nykstamai mažą laiko tarpą, bet praktiniams uždaviniams spręsti nė kiek nepadedą.

⁸ Kai turint istorinius (statistinius) duomenis išvedamas juos nulėmęs dėsnis; kitaip – taisyklė įspraudžiama į duomenis.

⁹ Tai toks metodas, kai nagrinėjant istorinius duomenis išvedamas jų tarpusavio priežastingumas. Pvz., jei kelias šiltas vasaras žmonės pirko daugiau violetinių dažų sienoms dažyti, tai daroma išvada, jog spalvos pasirinkimą lėmė būtent oro temperatūra. Jei soduose vienu metu būdavo užfiksuota mažai obuolių ir daug ežių, tai daroma išvada, jog obuolius išsinešė ežiai.

pakabinta kiekvienam ekonomistui ir politikui po nosimi: „pras-tas ekonomistas gali įvertinti veiksmo matomas pasekmes; geras ekonomistas gali įvertinti nematomas“. Prastas ekonomistas puikiausiai suskaičiuoja, kiek papildnės biudžetas pakėlus koki mokestį. Bet kiek veiklų neatsiras ir kiek gėrybių tiesiog nebus sukurta, net nesvarsto. Ir tai galioja ne tik ekonomikai.

Teorija ir teoretizavimas

NNT mėgsta pasisakyti prieš teoretizavimą ir teoretikus. Mat teorijos *paprastai* remiasi vadinamojo vidutinybių pasaulio (*mediokristano*), kuriame galioja dėsningumai, tikrove ir nenumato vietos dideliems nuokrypiams, juodosioms gūlbėms. Jo daroma perskyra: empirika prieš teoriją, praktikas prieš sausą teoretiką, iš pirmo žvilgsnio gana patraukli. NNT su pasigėrėjimu atsiliepia apie vadinamąją įrodymais paremtą mediciną (*evidence based medicine*), nurodydamas Antikos laikų gydytojus, ir kartu piktnasi modernų medicinos tyrimo metodų netikslumu. Bet reikalas nėra toks jau paprastas. Antikos didieji medikai buvo filosofai ir jie pirmiausia rėmėsi teorija, aiškinančia žmogaus sveikatos pagrindus. Tiesa, tos teorijos gerokai skyrėsi nuo šiandien suvalstybintose medicinos sistemose naudojamų kone formulėmis užrašytų gydymo algoritmų, visiškai dehumanizavusių gydymo(si) procesą. Anos teorijos nurodė pagrindinius sveikatos kaip harmoningos organizmo veiklos aspektus, antai šalčio-šilumos pusiausvyrą, eterio-oro-ugnies-žemės elementų pusiausvyrą, energetinių kanalų praeinamumą, Dievo malone ir pan. Pavyzdžiui, viena seniausių iš šiandien išlikusių sveikatos ir gydymo sistemų, ajurveda, remiasi labai sofistikuota teorija, bet kartu ir daugybe visiškai paprastų empirinių stebėjimų, ir be abiejų jų gydymas negali būti sėkmingas.

Keistokai atrodo autoriaus pasisakymas prieš teoretizavimą, kai jis pats visoje knygoje mėgina iš pavyzdžių išvesti dėsni arba keletą puslapių samprotauja, kuris mūsų smegenų pusrutulis verčia mus interpretuoti (nors tai neturi jokios įtakos temai). Nepagrįstu teoretizavimu pavadinčiau ir jo visoje knygoje taikomą perskyrą tarp mediokristano, kuriame gyvena paprasti žmonės ir veikia įprasti dėsniai (įskaitant Gauso kreivę), o juodosios gūlbės apsilanko retai, ir ekstremistano, kur gyvena bei nuolat su juodosiomis gūlbėmis bendrauja intelektualai, žvaigždės, didelių pinigų vartytojai ir bestselerių rašytojai. Nesutinku su NNT teiginiu, kad mediokristano gyventojų likimas negali dėl vieno įvykio (juodosios gūlbės) taip radikaliai pasikeisti, kaip pasikeičia, pvz., autorius tiesiog knygos, jei ji tampa bestseleriu. Nuobodžioji mediokristano bandelių kepėjas gali tapti kepyklos savininku, o po to, papuolęs į koki nors TV šou, ir kepimo dievaičiu. NNT minima tipinė mediokristano gyventoja prostitutė gali tapti foto modeliu ar kino (ypač tam tikro žanro) žvaigžde ir aplenkti pajamomis dešimtį intelektualiuju ekstremistano atstovų kartu sudėjus.

Apgailestavimai

Labai gaila, kad NNT vis dėlto neperžengė fizikos ribų ir nebandė ieškoti paaiškinimų metafizinėje erdvėje. Maža to, fiziką jis irgi suvokė klasikine prasme, teigdamas, kad kvantinės fizikos atradimai nieko revoliucingo mąstyme nelėmė, kuo labai abejoju. Tuomet dėsninga, kad jis savo apmąstymuose ir nuorodose į kitus autorius niekur nesirėmė Rytų filosofijomis ir rytų rašytojais (vedanta, budizmu, sufijais, dzenu ir pan.), nesirėmė ir Antikos mąstytojais, kurie, tikėtina, jam yra nepakankamai vakarietiški. Todėl kai kurios autoriaus įžvalgos atrodo labai paviršutiškos, o kai kurie samprotavimai (daugiausia apie žmogaus protą) – lyg nevykęs bandymas naujai išrasti tai, kas seniai išrasta.

Dar labai gaila, kad NNT nepasirėmė ir vakariečiais, puikiausiai išnagrinėjusiais keletą jo pagrindinių temų: netikrumo (*uncertainty*), prognozavimo-planavimo ir matematinio skaičiavimo. Turiu omenyje Liudvigą von Misesą.

Skaitant knygą ne kartą pagailsta paties autoriaus. Knygos pirmajame trečdalyje nejuokais buvau susirūpinusi jo būkle (vis svarsčiau, ar čia tokia bestselerio stilistikos diktuojama bravūra, ar nuoširdi emocija). Jo nuolatinis referavimas į dietą, viršsvorio metimą ir neteisingą visuomenę, kuri neatpažįsta tikrųjų talentų, verčia manyti, kad tai jam smarkiai trukdo džiaugtis gyvenimu (kas, pamąsčius, yra visai neprotinga). Dar liūdniau atrodo jo bodėjimasis mediokristano pasauliu, teigiant koks jis neelegantiškas, bukas ir neįdomus (*dull and boring*). Paskaičius NNT galima pradėti manyti, kad jei nesi rašytojas, mokslininkas, stambus finansų virtuožas, kino žvaigždė ar kitas ekstremistano gyventojas, tai gimei veltui. Žinia, ši arogancijos rūšis intelektualams gana būdinga, o NNT pats prisistato esąs skeptikas, tačiau kam tada sakyti, kad esi humanistas ir tau labai rūpi žmonių lygybė?..¹⁰

Ar skaityti šią knygą?

Kaip visada, naudingiausia knyga būtų tiems, kurie jos niekada neskaitys, t. y. autoriaus pašiepamiems „tuštiesiems kostiumams“ ir formaliems autoritetams, kurie savo mąstymo siaurumu ir šabloniškumu sukuria visuomenėms daugybę bėdų. Likusiems knyga naudinga būtų mažiau, bet gali būti įdomi.

Gerų minčių knygoje, nepaisant mano išvardytų ir neišvardytų apgailestavimų, tikrai labai daug. Ir smagumo, šviežumo apstu. Nusunkus vandenį būtų puiki knyga – išeitų per pusę trumpesnė. Stilius tipiškas amerikiečių bestseleriams, „aš viską žinau ir tuoj jums pasakysiu, o kadangi jūs suprasti nepajėgiate, tai sukramtysiu ir į burną įkišiu“. Nepaisant paties autoriaus išsakytos simpatijos elegancijai, šiame veikale jos gerokai trūksta. Labai primena gerą patiekalą, užpiltą padažu, liaudyje „kečupu“ vadinamu.

Tad ar patarčiau šią knygą skaityti? Pati, jei ne pažadas parašyti recenziją, būčiau metusi, perskaičius kokį trečdalį. Iš esmės dėl stiliaus ir tono. Ir būtų gaila, nes įdomieji skyriai pasirodė esantys toliau, o ir emocijų ten gerokai mažiau (nes padaugėjo turinio). Sakyčiau taip: tie, kurie nori sužinoti apie ekonomiką, tikimybes, įvykių (ne)numanomumą, planavimą, ekonominius skaičiavimus, geriau skaitykite von Misesą. Ar bent NNT minimus Hayeką ir Bastiat. Tie, kurie norite pasiskaityti apie žmogaus proto ribas ir kaip protą praplėsti, geriau skaitykite vedantos veikalus, dzeno paradoksus arba japonų poeziją. Bet jei nieko iš mano minimų neskaitysite (nes, pavyzdžiui, per sunku ar šiaip nepriimtina), tai paskaitykit Nassimo Nicholas Talebo „Juodąją gulbę“.

Kaetana Leontjeva: Gaus, ko prašė arba dovanotam arkliui į dantis nežiūri

2008-12-18 | Daugiau nei prieš metus Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius kreipėsi į Seimą, prašydamas suteikti pagal autorines sutartis dirbantiems asmenims socialines garantijas. Kaip tada sakė p.

Radzevičius, „tai nenormalu, kad valstybė iki šiol nesukūrė efektyviai veikiančios socialinio draudimo sistemos kūrybiniais žmonėmis ir šie priversti vėliau prašyti išmaldos ar kompensacijų, vietoj to, kad nuo gaunamų honorarų būtų mokėję mokesčius socialiniam draudimui“. Seime buvo užregistruota darbo grupė, kuri vėliau pasiūlė pensijų socialiniu draudimu drausti tik asmenis, turinčius meno kūrėjų statusą; dalis jų draudimo įmokų būtų sumokama valstybės – t.y. visų mokesčių mokėtojų – lėšomis.

Matyt, žurnalistai manė, kad valstybė, kaip gerasis Senelis Šaltis, geranoriškai įkiš ranką į dovanų maišą (biudžetą) ir padovanos visiems kūrybiniais darbuotojams „socialines garantijas“. Aha, tuoj...

Žurnalistai mestelėjo nuostabią idėją valdžiai, kuri jau tada galbūt galėjo išvelgti skylėtus valstybės ir „Sodros“ biudžetus ir potencialų jų užkamšymo būdą. Naujajai koalicijai prabilus apie išsvajotų garantijų suteikimą kūrybiniais darbuotojams, žurnalistai ir visuomenė suprato, kad socialinės garantijos – ne abstraktus ir nemokamas dalykas, o prievolė mokėti socialinio draudimo įmokas.

Kuomet Finansų ministras pasakė, kad svarstoma apmokestinti kūrybinius darbuotojus 1 proc. įmokomis „Sodrai“, žurnalistų sąjungos pirmininkas [piktinosi](#), kad svarstomi įmokų „Sodrai“ tarifai už honorarus yra per dideli. Iš tikrųjų, darbuotojai nukentėtų net jei įmokas „Sodrai“ mokėtų tik darbdaviai, nes nesvarbu kas jas moka – bet kuriuo atveju autorinis atlyginimas į rankas sumažėja.

Šiandien D. Radzevičius [palaikė](#) piketuojančius muzikantus, kurie protestavo prieš mokesčių autoriniams atlyginimams didinimą (nuo kitų metų autoriniams atlyginimai bus apmokestinami ne tik įmokomis „Sodrai“, bet ir didesniu GPM tarifu).

Bet juk žurnalistai gaus, ko prašė – visus metus jie kryptingai kalbėjo apie būtinybę įvesti socialines garantijas žurnalistams ir kt. Jau greitai jie tas garantijas gaus, tik ar nepavirs ta dovana Trojos arkliu?

Rūta Vainienė: Ekologija ir Kalėdos

2008-12-08 | Praėjusią savaitę turėjome svečią iš JAV CATO instituto – daktarą Richard Rahn. Bevažiuojant mums kartu pro Rotušės aikštę, kur tuo metu buvo montuojama Kalėdų eglutė, atkreipiau svečio dėmesį. „Mūsų Kalėdų eglutė – ekologiška“, pasakiau, atkartodama tai, kas mums, Vilniaus gyventojams, yra sakoma apie jau nebe pirmus metus mieste „sukonstruojamas“ eglės.

Sunku perteikti svečio gyvą nuostabą į tai, kad eglutė netikra, o dar sunkiau spontanišką juoką, kad ji pateikiama kaip ekologiška. Kiek energijos reikėjo sueikvoti, kad būtų pagamintas metalo karkasas, ant kurio pinamos dirbtinės šakos, pagamintos chemijos gamyklose, ir kas gali būti

¹⁰ Ypač keistas teiginys, turint omenyje skyrelį apie vidurkius ir marksizmą bei jo nemylimą Gauso kreivę.

ekologiškiau už savaime atsinaujinantį išteklių – medį, kuris augdamas dar ir CO2 absorbuoja?

Naminės „ekologiškos“ plastmasinės eglutės – tiek pat „ekologiškos“ ir tiek pat „prisideda“ prie tikrosios ekologijos. Mat jei žmonės Kalėdoms pirks gyvą eglutę, pardavėjai jas augins. Niekas laisva valia nesirūpins, kad būtų auginamos gyvos eglės, jei puošime tik dirbtines.

Itin dažnai teigiama, kad rinka patiria nesėkmę gamtos saugos srityje. Tačiau šis Kalėdinis pavyzdys byloja ką kita.

Giedrius Kadziauskas: Vyriausybei darbo dieną reikia kelti į 2015 m.

2008-11-27 | Pirmadienį Vyriausybė nutarė perkelti poilsio dieną įmonėse, įstaigose ir organizacijose, finansuojamose iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, iš 2009 m. vasario 21 d., šeštadienio, į 2009 m. sausio 2 d., penktadienį. Tą patį rekomenduoja padaryti ir privačioms įstaigoms. Paprastai dauguma privatininkų koreguojasi savo darbo dieną pagal viešųjų įstaigų darbo/nedarbo grafiką. Užuoat nedirbę vasario mėnesio šeštadienį, nedirbsime pirmą sausio penktadienį.

Nors Vyriausybė jau anksčiau kilnodavo nedarbo dienas į artimiausią pirmadienį ar penktadienį, šis triukas vis dar neatsiskleisdavo visu savo grožiu. Šįsyk perkėlė nedarbo dieną iš tolimesnės ateities – iš vasario pabaigos. Kyla klausimas, kodėl reikia sustoti? Kas sustabdo nedarbo dienų perkėlimą iš kitų metų?

Kodėl neperkelti nedarbo dienos iš 2011 metų lapkričio 10 dienos, šeštadienio, į kurį nors artimą pirmadienį, antradienį ar trečiadienį? Gal imkime ir perkeltume visus 2015 metų spalio šeštadienius į 2009 metų vasario 17-20 dienas ir turėsime visą savaitę atostogų?

Jeigu jau pradėtas jaukti darbo režimas perkeliant dienas iš skirtingų mėnesių, tai ir iš kitų metų perkelti nebūtų problema. Perkėlimas iš tolimos ateities reiškia galiausiai pasiskolinimą iš ateities ir nedarbo dienos dovaną šiandien.

Toks skolinimasis iš ateities nėra naujiena. Skolinamės nenudirbdami darbų ir perkeldami kitai dienai. Skolinamės pinigų, tam, kad šiandien įsigytume butą ar vartojimo prekių. Tačiau skolinamės savo sąskaita, žinodami, kad skola nenuplauks, o ją teks gražinti.

Valstybės biudžeto deficitas ir išlaidavimas neturint pakankamai pajamų toms išlaidoms yra skolinimasis iš ateities, tačiau gražinimas perkeliamas mokesčių mokėtojams šiandienos ar ateities. Valdžia skolinasi ir dalina dovanas ne savo sąskaita, ir nedarbo dienų skelbimas kompensuojant sutampančias švenčių ir savaitgalių dienas, yra tuščia dovana. Kaip ir už valstybės skolas, už atkeltas nedarbo dienas reikės atidirbti, ar tai būtų kitų metų ar 2010 vasaris.

Kuo toliau skola nukeliama, tuo didesnė nemokamumo iliuzija. Šiandien pinigine valstybės skola siekia apie 15 milijardų litų, jeigu valstybė imtų aktyviai skolintis iš ateities ir nedarbo dienas – po metų galėtume prirašyti ir tai, jog skolingi sau esame ir kokį 15 darbo dienų.

„Laisvąją rinką“ galima užsisakyti LLRI interneto svetainėje adresu www.lrinka.lt/uzsakymas.phtml arba atsiantus el. laišką adresu Laura@lrinka.lt ir nurodžius savo vardą, pavardę ir el. pašto adresą, kuriuo norite gauti leidinį.

„Laisvoji rinka“ taip pat publikuojama internete adresu www.lrinka.lt/Leidinyis/index.phtml.

Pageidavimus, siūlymus, klausimus siųskite el. paštu Laura@lrinka.lt.

Leidinyje spausdinamų LLRI ekspertų rašinių autorinės teisės © priklauso LLRI. Perspausdinti šiuos leidinio straipsnius leidžiama tik su nuoroda į „Lietuvos laisvosios rinkos institutą“, prieš tai suderinus telefonu (5) 252 62 63.

„Laisvąją rinką“ leidžia Lietuvos laisvosios rinkos institutas – pelno nesiekianti organizacija, įsteigta 1990 metais įtvirtinti individo laisvės ir atsakomybės, laisvosios rinkos bei ribotos valdžios idėjas.

LLRI adresas:

Lietuvos laisvosios rinkos institutas
J.Jasinskio g. 16A
2001 Vilnius
Tel. (5) 252 62 55, (5) 252 62 63
Faks. (5) 252 62 58
www.lrinka.lt
www.blogas.lt/LLRI